

Berghof Foundation

İstanbul Gençlik Haritası Serisi

Kentsel Alevilik ve Alevi Gençlerin Kimlik Arayışları

Ulaş Tol

İstanbul Gençlik Haritası Serisi

Kentsel Alevilik ve Alevi Gençlerin Kimlik Arayışları

Ulaş Tol

Kore Şehitleri Cad. No: 38/3
Zincirlikuyu, 34394, İstanbul
T +90 212 217 75 65-66
F +90 212 347 18 86
E info@podem.org.tr
www.podem.org.tr

KENTSEL ALEVİLİK VE ALEVİ GENÇLERİN KİMLİK ARAYIŞLARI

Yazar

Ulaş Tol

Araştırma Ekibi

Ulaş Tol, Demet Taşkan, Melek Özmüş,
Yaşama Dair Vakıf (YADA)

Kapak tasarımı

Olgu Şahin
*Kapaktaki İstanbul haritasının orijinali Alan McConchie ve OpenStreetMap
Contributors tarafından hazırlanmıştır.*

Yayın Tasarımı

POMPAA
info@pompaa.com
+90 850 885 0 722
www.pompaa.com

Basım Yeri

UZMAN DİJİTAL BASKI VE BÜRO MAKİNELERİ LTD. ŞTİ.
Fahrettin Kerim Gökay Caddesi No:13/B
Hasanpaşa, Kadıköy, İstanbul
+90 216 700 10 77 (pbx)

Basım Yılı

Aralık 2016

Baskı Adedi

100

PODEM YAYINLARI

ISBN 978-605-66456-3-1
Copyright © Aralık 2016

Tüm hakları saklıdır. Kamusal Politika ve Demokrasi Çalışmaları Derneği'nin (PODEM) izni olmadan bu yayının hiçbir kısmı elektronik ya da mekanik yollarla (fotokopi, kayıtların ya da bilgilerin arşivlenmesi,vs.) çoğaltılamaz.

Bu yayında belirtilen görüşlerin tümü yazarlara aittir ve PODEM'in kamusal görüşleri ile kısmen ya da tamamen örtüşmeyebilir.

U. Ulaş Tol

Ortadoğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) İnşaat Mühendisliği mezunu. Yüksek lisansını Ankara Üniversitesi Siyaset Biliminde, doktorasını ODTÜ Siyaset Bilimi kürsüsünde tamamladı. Yaşama Dair Vakıf ve ADHOC araştırma şirketi kurucularından. 15 yılı aşkın bir süredir, sivil toplum, Aleviler, Kürtler, gençlik, yeni muhafazakarlık, yeni medya gibi birçok farklı konu üzerine araştırmalarda yer aldı.

PODEM Hakkında

Kamusal Politika ve Demokrasi Çalışmaları Derneği (PODEM) Şubat 2015'te kurulan İstanbul merkezli bağımsız bir düşünce kuruluşudur.

PODEM olarak vizyonumuz, demokrasinin tüm kurumsal ve hukuksal altyapısı ile var edildiği; demokrat zihniyetin, toplumsal barışın ve adaletin hakim olduğu; bölgesel ve küresel düzeyde barış ve adalet ortamının tesis edilmesinde etkisi artan bir Türkiye'nin inşasına katkıda bulunmaktadır. Misyonumuz, Türkiye toplumunun ve Türkiye ile ilişkisi olan diğer toplum ve devletlerin değişen dinamiklerini araştırmalar aracılığı ile anlamak ve analiz etmek; elde edilen bulguların ışığında politika önerileri geliştirmektir.

Berghof Vakfı Hakkında

Bu araştırma raporu PODEM ve Berghof Vakfı'nın ortak projesi kapsamında yayımlandı. Kar amacı gütmeyen bağımsız sivil toplum kuruluşu Berghof Vakfı, çatışma dönüşümü sürecinde sürdürülebilir barışı destekler ve "çatışma dönüşümüne alan açma" misyonu doğrultusunda seçilen bölgelerde benzer amaçlara hizmet eden ortaklarıyla birlikte, çatışmalı durumlar karşısında tarafların ve diğer aktörlerin şiddet içermeyen karşılıklar üretmesini sağlamaya çalışır.

Yazarların görüşleri kendilerine aittir, her zaman Berghof Vakfı'nın görüşlerini yansıtmaz.

İçindekiler

- 7 **Sunuş**
- 11 **Giriş**
- 14 **Kentsel Alevilik ve Sorunları**
  - 14 Kırdan kente göç
  - 15 "Alevi Uyanışı"
  - 16 Kente uyum
  - 17 Ayrımcılık halleri
- 20 **Alevi Gençliği: Kimlik, Mahalle ve Siyaset**
  - 20 Gençler ve Alevi kimliği
  - 25 Siyasi algılar
- 28 **Mahallelerde Sosyal Yaşam**
  - 29 Eylemler ve devrimciler
- 33 **Sonuç**

Sunuş

Özge Genç, Beril Bahadır
PODEM

Türkiye’de devlet ve toplumsal kimlikler arasındaki ilişkilerde siyasallaşmış gençler, toplumsal muhalefetin, sokak siyasetinin en görünür aktörleri olarak ön plandalar. Çatışmalı süreçlerin sokağa yansıdığı eylemlerde güvenlik güçleriyle karşı karşıya gelebiliyorlar. Güvenlik politikalarının odağında olmalarına rağmen geleceğe yönelik politikaların inşasında yeterli ilgi görmüyorlar. Gençleri “sorunlu kesim” olarak gören anlayış, onları rehabilite edilmesi, yönlendirilmesi gereken aktörler olarak ele alıyor. Buna bağlı olarak, siyasi ve toplumsal karar alma evrelerinde görünmez olan gençlerin; siyasette, parlamentoda, müzakere ve diyalog masalarında, kamu yönetiminde, politika geliştirmede varlıkları yok denecek kadar az. Gençlerin kurumsal düzeyde ve siyasetteki temsiliyet eksikliği, kendi hayatları üzerinde söz söyleme ve karar alma yetkilerinin kısıtlı olması ve belli bir bölümünün içinde yaşadığı kapalı aidiyet dünyasının etkisi altında olması, elinizdeki çalışmanın çıkış noktalarını oluşturuyor.

PODEM’in Berghof Vakfı’yla birlikte gerçekleştirdiği İstanbul Gençlik Haritası Serisi, İstanbul’da Alevi, Kürt, İslami kimlikler etrafında siyasallaşmış gençlerin yaşamlarını, beklentilerini, yaşadıkları mahalle, şehir ve ülkeyle ilişkilerini mercek altına alıyor. İstanbul, dünyanın pek çok diğer metropolünde olduğu gibi yoksulluk, sosyal eşitsizlik, yalnızlaştırılma, dışlanma, uyuşturucu gibi sosyal problemlerin birçok gencin hayatına damga vurduğu bir şehir. Bu mahallelerde yaşayan gençlere ağırlıklı olarak güvenlik politikaları çerçevesinden bakılması da önemli bir sorun. Güvenlik politikalarının sosyal politikaların önüne geçmesi, gençlerin şiddete başvurmasını, hiç değilse söylemsel düzlemde sertleşmesini beraberinde getirip bir kısır döngü yaratabiliyor.

Elinizdeki raporun bir parçası olduğu araştırma serisi, gençliğin toplumsal mutabakat ve barışı güçlendirme potansiyelini göstermeyi hedefleyen saha çalışmalarının ürünü. Gençliği yönetilmesi gereken bir kesim olarak gören yetişkinlere, politika yapıcı ve karar alıcılara bu anlamda yol gösterme amacını taşıyor. Gençlerin hiyerarşik, otoriter yapıları, cemaat modellerini, kadın-erkek, ebeveyn-çocuk ilişkilerini dönüştürücü etkileri üzerinde duruluyor. Gençler edilgen değil, etkin özneler olarak ele alınıyor. Rapordaki siyasi öneriler de bu yaklaşımdan besleniyor.

Seride kimlikler etrafında örülen bir siyasileşme haritası çıkarılması hedeflendi. Siyasileşmenin kimliksel aidiyetler dışında hangi faktörlerden beslendiği anlaşılmaya çalışıldı. Görüşülen gençlerin, siyasi eğilimleriyle gündelik yaşamları, aileleri ve çevreleri, sosyal yapılarla ilişkileri, gelecek beklentileri arasındaki bağlantılara bakıldı. Mekanların, kimliğin yaşanış biçimini nasıl etkilediğine, siyasi davranışları nasıl şekillendirdiğine odaklanılarak, siyasi davranışlardaki konsolidasyon ve kırılmaların hangi şartlarda, hangi nedenlerle ortaya çıktığını anlamaya

yönelindi. İnanç ve ideolojilerin üretildiği süreçlerde tam olarak hangi etmenlerin etkili olduğu, bu süreçlerden gençleri hangi etmenlerin uzaklaştırdığı incelendi. Seri aracılığıyla farklı saha araştırmaları üzerinden çeşitli kesimlerden gençlerin kim olduğu, benzer ve farklı yönlerinin ne olduğu, kimliklerin kim tarafından, ne derece benimsendiği sorularına yanıt arandı. Bunun için araştırma kapsamında kendini mekansal kısır döngüler içinde bulan, sosyal eşitsizlik ve mahrumiyetten etkilenen, belirli bir politik, kültürel, etnik, ya da dini kimliği benimseyen gençler ve bu kimliklere ilişkin güçlü gözlemleri olan kişilerle görüşüldü.

Elinizdeki rapor, İstanbul'un Alevilerin yoğun olarak yaşadığı mahallelerindeki Alevi gençlerin siyasi algı, davranış ve hareketliliklerine odaklanıyor. Söz konusu mahalleler, Sancaktepe ilçesinde, Sarıgazi olarak bilinen bölgede bulunan İnönü Mahallesi, Sultanbeyli ilçesindeki Yavuz Sultan Selim ve Ahmet Yesevi mahalleleri ve Maltepe ilçesindeki Gülsuyu ve Gülensu mahalleleri. Toplam 15 kanaat önderi ve mahallelerde ikamet eden, 16-35 yaş aralığında, aileleri çoğunlukla Sivas, Erzincan, Tokat, Kahramanmaraş, Tunceli'den göç etmiş 38 kişiyle birebir, derinlemesine mülakatlar yapıldı. Mahallelerdeki cemevleri, çay bahçeleri ve kafelerde yarı-etnografik gözlemler yoluyla veri de toplandı. Mülakatlar Kasım-Aralık 2015 arasında gerçekleştirildi.

Özet tespitler

1. Alevilerde güçlü bir mağduriyet duygusu hakim. Maruz kaldıkları ayrımcılıkların yoğunluğu ve uğradıkları haksızlıklar karşısında çoğu zaman adaletin tesis edilememiş olması, aynı mağduriyeti yeni neslin de hissetmesine neden oluyor.

2. Mağduriyet duygusu, ekseriyetle Alevilerin yok sayılması, cemevlerinin tanınmaması, Diyanet'in varlığı (ya da Alevileri dışlıyor oluşu ve makbul Alevilik tarif girişimleri), zorunlu din dersleri, Alevi mahallelerine Sünni İslam'ı çağrıştıran semboller yerleştirilmesi gibi konularda en çok kendini gösteriyor.

3. Alevilerin kimliklerini, hatta yaşam haklarını tehdit altında hissetmelerine neden olan bu ayrımcılıklar, yeni kuşağın kimlik inşasında kurucu unsurları oluşturuyor. Bu da gençlerin Alevi kimliklerinin şekillenişinde inanç eksenine kıyasla politik eksenin öne çıkmasında etkili oluyor.

4. Alevi gençlerin algısında her ne kadar "öteki" kimlik olarak Sünniler öne çıksa da, gençler gündelik hayatta asıl gerilimi Sünnilerle değil devlet ve polisle yaşıyor.

5. Alevi gençler, kırsalda yetişmiş önceki nesillere göre dışarıyla ve özellikle Alevi olmayanlarla daha sık temas ediyorlar. Farklı kesimlerle etkileşimin artması, Alevi gençleri Aleviliğin ne olduğu üzerine düşünmeye ve tartışmaya yöneltiyor.

6. Alevi gençlerin Alevi kimliğini tarif etme çabasında üç yönelim öne çıkıyor: 1) Aleviliğin kültürel yönüne ağırlık vermek; 2) Aleviliğin inanç yönüne ağırlık vermek; 3) Solcu ve/veya sosyalist bir aktif siyaset içinde yer almak. Gençler kimi zaman bu üç tercihten birine ağırlık veriyor, kimi zaman arada kalıyor ve/veya melez yönelimler geliştiriyorlar.

7. Gençler arasında bu üç yönelim arasında kültürel Aleviliğin daha fazla benimsendiği, solcu ve/veya sosyalist siyaseti benimseyenlerin daha küçük olmakla beraber aktif bir kesimi oluşturduğu söylenebilir.

8. Mahalleler Aleviler için bir konfor alanı; benzer koşullarda başka yerlerde değil, mahallelerinde yaşamayı tercih ediyorlar. Bu tercihi ekonomik nedenlerle açıklamak mümkün fakat içe kapanmayı sürdürme halinin, Aleviler için kentlileşme sürecinde ayrımcılıkla mücadele refleksi olduğu da görülüyor.

9. Üniversite mezunu olan, refah düzeyi görece artan Aleviler, mahallede yaşamayı tercih etmiyor. Bu gençler genellikle kimliğin ön plana çıkarılmadığı şehir merkezinde daha çok zaman geçiriyor, Alevi olmayanlarla daha sık temas ediyor. Mahalledeki gençler çoğunlukla dar gelirli çalışanlardan ve işsizlerden oluşuyor. Bu gençler için dahi sosyalleşme için mahalle dışı mekanlar daha fazla tercih ediliyor.

10. Alevi gençler arasında en az temsil edilen kesimi oluştursalar da, solcu ve/veya sosyalist grupların mahallelerde varlığı açıkça hissediliyor. Mahalledeki pek çok gencin devrimciliğe ilgisi var. Alevi kimliğini şekillendiren kaygı psikolojisi, kaygıya neden olan tarihsel izlerin canlı olması ve güncel gelişmelerin tarihsel hafızayı canlandırması; masumların öldürülmesine, polis baskısı ve polislerin Alevileri, mahalleyi sevmediğine, yok etmeye çalıştığına dair duyulan inanç; ayrıca devrimcilerin mahallenin sorunları için yaptığı fedakarlıklar, devrimcilere duyulan sempatiyi besleyen temel unsurlar.

11. Sempati duysalar bile mahalledeki gençlerin pek azı devrimci gruplara katılıyor çünkü siyasete aktif olarak katılmak düzenli bir iş hayatından vazgeçmek, aileyle ters düşmek gibi fedakarlıklar gerektiriyor. Bununla birlikte kültürel ve inançsal Aleviliğin araçları geliştikçe, aktif siyasetin cazibesi azalıyor.

Öneriler

1. Alevi gençlerin kimliklerini dilediklerince deneyimleyebilmeleri için, aşırı politikleşmelerine neden olan kaygı psikolojisini hafifletmek gerekiyor. Bunun için Alevilerin algısındaki Sünni asimilasyon tehdidinde dair işaretlerin zayıflatılması gerekiyor. Alevi yurttaşları rencide eden mahalle, park, köprü vb. adlandırmalarından vazgeçilmesi, cemevi ve din dersleriyle ilgili talepler başta olmak üzere temel taleplerin karşılanması, Alevilere yönelik nefret söylemiyle mücadele edilmesi, asimilasyon kaygısını zayıflatacak temel önlemlerin bir bölümünü oluşturuyor.

2. Toplumun Alevileri kültürel çeşitliliğin unsurları olarak görmesine ihtiyaç var. Bu da Alevilerle temasın, diyalogun, karşılaşmaların artmasına bağlı. Alevi gençlerin de toplumun diğer kesimleriyle, özellikle mütedeyyin Sünni yurttaşlarla daha fazla temas etmesi gerekiyor. Tepki olarak gelişen ve güçlenen İslamofobi'yle mücadele için, İslamofobi karşıtı Alevi ve Sünni kanaat önderleri ve sivil toplum kuruluşları (STK) birlikte ortak çalışmalar yapabilir.

3. Normalleşmeye, Alevilerin toplumsal ve siyasi hayatta görünürlüklerinin artmasının eşlik etmesi gerekiyor. Alevilerin hem siyasetin farklı yelpazelerinde, hem de üst düzey bürokraside yer alabildiğini görmek, dışlanmışlık hislerini besleyen olguları zayıflatacaktır.

4. Mahallelerdeki Alevilerin ekonomik olarak güçlendirilmeye ihtiyacı var. Bunun için Alevilerin başvurduğu ana yöntem eğitim. Alevi STK'ları ya da cemevleri üniversiteye hazırlık kursları düzenlese de, bu yeterli değil, başka ek tedbirler alınmalı. Örneğin, üniversiteye gidemeyen gençler için meslek edindirme mekanizmaları geliştirilebilir. Alevilerin arasında kadına önem verildiği söyleminden hareketle, genç kadınların çalışma yaşamına katılımını teşvik eden uygulamaların yüksek potansiyeli değerlendirilebilir.

Giriş

Çalışma kapsamında İstanbul'un Alevilerin yoğun olarak yaşadığı mahallelerdeki Alevi gençlerin siyasi algı, davranış ve hareketliliklerine odaklanıldı. Araştırmada temsili nitelikte istatistiksel genellemelerden ziyade, keşif niteliğinde bilgiler toplanması hedeflendi.

Çalışma sırasında bu çerçeve gözetilerek farklı Alevi mahallelerinde yaşayan 15 kanaat önderi ve 38 gençle derinlemesine görüşmeler yapıldı (bkz. Ek 1), cemevleri, çay bahçeleri, kafelerde yarı-etnografik gözlemler yoluyla veri toplandı. Görüşmeler Yaşama Dair Vakıf (YADA) araştırmacıları tarafından gerçekleştirildi. Katılımcıyı rahatsız etmeyeceğine kanaat getirilen ve rıza alınabilen durumlarda ses kaydı yapıldı, diğer durumlarda katılımcının söyledikleri ana hatlarıyla not edilerek kayda geçirildi. Bu raporda, yapılan görüşmelerin analizleri sonucunda elde edilen temel saptamalar özetlenecek.

YADA, 2004 - 2007 yılları arasında Alevilerin maruz kaldığı ayrımcılıklar ve kentsel Aleviliğin kimlik inşa sürecindeki gerilimler üzerine iki önemli saha çalışması gerçekleştirdi. Bu çalışmalardan ilki, Pir Sultan Abdal Kültür Derneği Genel Merkezi tarafından hayata geçirilen ve Avrupa Birliği tarafından desteklenen "Gelin Canlar Bir Olalım" projesi kapsamında gerçekleştirildi ve "Alevi Olmak: Alevilerin Dilinden Ayrımcılık Hikayeleri" isimli bir kitapta yayınlandı.¹ İkinci araştırmaya U. Ulaş Tol'un "The Sustainability Crisis of Alevis (Alevilerin Sürdürülebilirlik Krizi)" başlıklı doktora tez çalışmasını oluşturuyor.² Okuduğunuz rapora temel olan araştırmanın arka planıyla çerçevesinin oluşturulması ve bulguların geçmişle karşılaştırılması sırasında, sözünü ettiğimiz bu önceki çalışmaların sonuçlarından da faydalanıldı. Özellikle ilk bölümlerdeki Alevilere ve Aleviliğe yönelik tespitler bu önceki çalışmalara dayanıyor. Dolayısıyla, elinizdeki çalışma için yola çıkarken belli varsayım ve önbilgileri temel alarak hareket ettik. Bunların başında siyasetle kimlik arasındaki ilişki geliyor. Gençlerin siyasetle ilişkisi, kimlik yönelimleriyle doğrudan bağlantılı. Bu yüzden çalışmada kimliğin inşa süreci merkezi önemdedi. Raporda, Alevi gençlerin kimlik yönelimi alternatifleri karşısında hangi saiklerle tercihte bulunduğu, arada kalmışlıklarını besleyen durumlar ve bu hallerin siyaset algılarına ve hareketliliklerine etkisi konu edilecek.

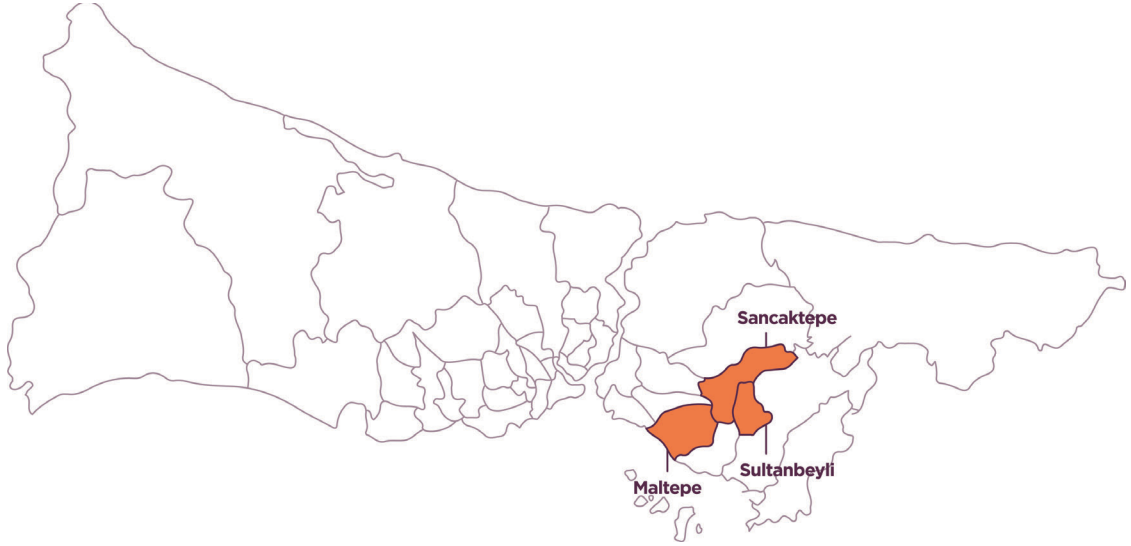
Kuşkusuz, homojen bir Alevi toplumundan bahsetmek zor. Bu yüzden Alevilik çalışmalarının kapsayıcı ve tüketici bir çerçevede gerçekleştirilebilmesi için birçok parametreyi değerlendirmek

¹ U. Ulaş Tol, Alevi olmak: Alevilerin dilinden ayrımcılık hikayeleri, Pir Sultan Abdal Kültür Derneği, 2005.

² U. Ulaş Tol, "The Sustainability Crisis of Alevis (Alevilerin Sürdürülebilirlik Krizi)," yayınlanmamış doktora tezi, 2009, <https://etd.lib.metu.edu.tr/upload/12610507/index.pdf>.

gerekıyor. Bu çalışmanın sorunsalı, Alevilerin yoğun olarak bir arada yaşadıkları, "Alevi mahalleleri" olarak bilinen yerlerde mukim Alevi gençlerin siyasi davranışlarıdır.

İstanbul'un Sarıgazi olarak bilinen bölgesindeki İnönü Mahallesi, Sultanbeyli'deki Yavuz Sultan Selim ve Ahmet Yesevi mahalleleriyle Maltepe'deki Gülsuyu ve Gülensu mahalleleri olmak üzere, Alevilerin yoğun olarak yaşadıkları üç yerleşim birimine odaklanıldı. Gençlerin gündelik yaşamları, kimlik ve siyaset algıları, siyasi katılım ve hareketlilikleri incelendi. Mahallelerde öncelikle kanaat önderi olarak tanımlanabilecek dedelerle, cemevi ve Alevi derneklerinin başkan ve yöneticileriyle, diğer mahalle büyükleriyle görüşmeler gerçekleştirildi.

Seçilen Sultanbeyli bölgesinde, Alevi ve Sünni nüfusun daha yakın şekilde iç içe yaşadığı, dindar Sünni yurttaşların Alevi nüfusa göre daha kalabalık olduğu mahalleler bulunuyor. Alevi nüfus kimi zaman aynı sokaklara, kimi zaman diğer nüfusun arasına dağılmış olarak bu mahallelere yerleşmiş durumda. Dolayısıyla Alevi ve Sünni nüfusun etkileşimi bu muhitlerde daha kuvvetli. Sarıgazi'deki İnönü Mahallesi, Alevi nüfusun daha kalabalık fakat Sünnilerle etkileşimin yine görece kuvvetli olduğu bir mahalle. Ayrıca Sarıgazi'de kalabalık bir Kürt nüfusu yaşıyor. Alevi olan ve olmayan Kürt nüfusa Türk Alevi nüfus burada güçlü bir etkileşim içinde. İnönü Mahallesi aynı zamanda sol/sosyalist grupların aktif çalışmalar yürüttüğü, eylem ve gösteriler yaptığı, polisle karşı karşıya geldiği bir muhit.

Son olarak Maltepe'de seçilen Alevi bölgesi, Gülsuyu, Gülensu ve Zümrütevler mahallelerini içeriyor.³ Merkeze daha yakın olan Zümrütevler, Sünni ve Alevi yurttaşların iç içe yaşadığı bir yerleşim birimi. Gülsuyu ve Gülensu'da Alevi nüfus daha yoğun ve dışarıyla etkileşim daha sınırlı. Bu yüzden çalışmada bu iki mahalleye odaklanıldı. Özellikle Gülsuyu son on yılda gecekondudan apartmana dönüşümler nedeniyle Alevi nüfusun sayısal çoğunluğu yitirmekte

olduğu bir mahalle. Gülen su ise daha yalıtılmış ve Alevi nüfusun hala çoğunlukta olduğu bir muhit. Daha tepelik bir bölgede olup bir ana geçiş hattında yer almayan, ulaşım açısından görece yalıtılmış, 1970'lerde devrimci grupların kontrolünde inşa edilmiş bir gecekond u bölgesi. Mahalleli, geçmişte birçok devrimci grubun bölgede faaliyet gösterdiğini söylüyor. Günümüzde de hala etkin olanlar var. "Halk Cephesi" adıyla faaliyet gösteren DHKP-C ve Partizan grubu mahallede daha aktif. Kürt siyasi örgütlenmelerinin de etkisi hissediliyor. Her üç mahallede de uyuşturucuyla mücadele önemli bir sorun. Sultanbeyli'de İslamcı grupların varlığı, Sarıgazi ve Gülsuyu/Gülen su'da polis le gerilim dikkat çeken diğer önemli özellikler. Gülen su'da devrimci grupların ana faaliyetleri arasında uyuşturucu mafyasıyla çatışmalar ve kentsel dönüşüme karşı "diren iş" öne çıkıyor.

Gençlerin Alevilikle ilişkileri, kimlik ve aidiyetleri, gündelik yaşamları, beğenileri, siyaset algıları, siyasi ve kültürel faaliyetleri ve mahalle yaşamlarını konu alan bu araştırmada siyasi katılım ve hareketliliğin siyasi, ekonomik, kültürel ve psikolojik boyutlarıyla incelenmesi amaçlanıyor.

İki ana bölümden oluşan raporun ilk bölümünde araştırma sorunsalını daha kolay takip edebilmek açısından, kentsel Aleviliğin dönüşümü, Alevi yurttaşların talepleri, tarif ettikleri sorunlar, maruz kaldıklarını ifade ettikleri ayrımcılıklar hem önceki çalışmalar hem de bu çalışmada elde edilen verilere dayanarak ele alınacak.

İkinci bölümde gençlerin Alevi kimliğiyle etkileşimleri, ilişkileri, bu ilişkilerin gerilim noktaları ve genel olarak kimlik arayışları ele alınacak; mahalle yaşamları, siyasi sorunlar ve partiler hakkındaki algı ve yaklaşımları, siyasete katılım halleri ve yolları aktarılmaya çalışılacak. Son olarak, araştırmanın işaret ettiği temel çıkarımlara sonuçlar bölümünde yer verilecek.

Kentsel Alevilik ve Sorunları

Alevilik esasen köylerde şekillenmiş ve deneyimlenmiş bir kimlik. İnanç pratikleri, ritüelleri, kültürel özellikleri köy yaşamının gerekleri ve imkanlarıyla uyumlu. Buna ötekiyle karşılaşmama, (tercihen ve/veya mecburen) yalıtılma gibi gizli kapalılık temelli bir deneyim de eşlik ediyor. Türkiye toplumunda son 30-40 yıl içinde kırsal ağırlıklı nüfusun kentsel ağırlıklı hale geldiği bir hareketlilik yaşandı. Alevi yurttaşlar da bu yıllardaki göç dalgalarıyla kentlere yerleşmeye başladılar. Genç kuşağın deneyimi kent yaşamıyla sınırlı. Kırsal geçmişi olan gençlerin sayısı oldukça az. Fakat ailenin kırsal kökenli olması, köyle bağların kuvvet derecesi gençlerin de sosyo-kültürel davranışlarını, aidiyetlerini etkiliyor.

Kırdan kente göç

Cumhuriyet öncesinde ağırlıklı kırsal bölgelerde yaşayan Aleviler, cumhuriyet döneminde de çoğunlukla kırsal alanda yaşayan, içe kapalı ve diğer kimliklerle etkileşime girmeyen bir topluluktu. Özellikle lisesi olan ya da köy enstitülerine yakın yerlerde yaşayan Alevilerden bir kesim, eğitim ve/veya memuriyet yoluyla kentlere göç eden ilk örnekleri meydana getirdi. Aynı dönemlerde paralel biçimde yaşanan asıl iki göç dalgasını, Avrupa ülkelerine işçi olarak giden "Alamancılar" ve başta İstanbul, Ankara, İzmir olmak üzere büyük şehirlerde gecekonduların mahalleleri kuranlar oluşturdu. Özellikle 1970'lerde başlayan bu süreç 1980'lerde devam etti. 1990'larda gecekonduların yapılacak yerlerin neredeyse tükenmiş olması nedeniyle, mevcut gecekonduların satın alma ya da Alevi mahallelerine kiracı olma şeklinde sürdü. 2000'li yıllarda köylerden kente göç artık büyük ölçüde tamamlanmıştı. Bu yıllarda, köyden geldiklerinde başka mahallelere göç etmiş olanlar tekrar akrabalarının bulunduğu Alevi mahallelerine dönmeye başladılar. Diğer yandan Alevi mahalleleri dönüşmeye, yalıtılmışlıklarını yitirmeye, başta sosyo-ekonomik düzeyi iyileşen nüfus olmak üzere başka muhitlere göç vermeye başladı. Sonuçta Alevi mahalleleri, Alevi olmayanlarla daha yakın, yer yer de daha karışık mahalleler olarak şekillenmeye başladı. Söz konusu mahallelerde genellikle Alevi nüfusun görece en yoksul kesimlerinin yaşadığını belirtmekte fayda var. Ağırlıklı hizmet sektöründe ya da fabrikalarda çalışan semt sakinleri genellikle kira vermiyorlar veya kentin diğer yerlerine kıyasla görece düşük kira veriyorlar.

Alevilerin şehre göç hikayesinde 1970'ler ve 1980'ler, köy yaşamının gizlilik ve kapalılık reflekslerini kentte de sürdürme eğilimiyle geçti. 1990'lı yıllarda bu gizlilik ve kapalılık dönemi,

yerini farklı nedenlerle⁴ açıklığa ve görece etkileşime bırakmaya başladı.⁵ 1990'lı yıllardan bu yana kamusal alanda daha görünür olmaya başlayan Aleviler son yirmi yıl içinde kimliklerini daha açık ifade etmeye, sorunlarını daha fazla dile getirmeye ve devletten haklarını talep etmeye başladılar. Bunun sebeplerinden biri, Alevilerin kentlerde görece açık ve etkileşimli bir yaşam sürdürmeye başlamasıydı. Başlangıçta ekonomik koşullar nedeniyle genellikle gecekondu mahalleleri oluşturuyor ya da mevcut mahallelere ekleniyorlardı. Bu mahalleler, ekonomik nedenlerle oluşturulsa da Alevilerin kırsaldaki yaşam biçimini devam ettirebilmesine, kapalı ve örtülü hayatlarını görece sürdürebilmesine olanak sağlamış, kent yaşamının köy hayatına göre görece güvensizliğini azaltmaya da faydalı olmuştu. Ancak 1990'lı yıllarda daha açık bir kimlik haline gelmeye başlamasıyla, mahallelerde yalıtılmışlığına rağmen Alevilik ötekiyle daha fazla etkileşen bir kimlik olmaya başladı.

“Alevi Uyanışı”

1990'lardan itibaren Alevi kimliğinin görünürlüğünün artmaya başlaması, daha fazla konuşulur hale gelmesiyle, Alevilerin yoğun olarak yaşadıkları mahalleler de bu kimlik inşasında rol oynamaya, bu kimlikten pay almaya başladı. 2000'li yıllarda gerek artan nüfus baskısı, gerek kentteki değişimler ya da kentsel dönüşüm uygulamaları nedeniyle mahallelerin görece kapalı özellikleri aşındı ve Aleviler, kentin diğer kesimleriyle daha fazla karışmaya başladı. Kentsel yaşama geçişle birlikte, uygulaması zor olan Alevi ritüelleri aşındı, bu aşınma Alevi kimliğinin tutunumunun zayıflamasına neden oldu. Son 10-15 yıl içerisinde dışarıyla etkileşimin artması, Alevilerin miras aldıkları inançsal, kültürel özellikleri, ritüelleri deneyimlemesini daha da zorlaştırdı. 1990'lardan bu yana kendini tarif etme arayışını sürdüren Aleviler, kent yaşamının zorluklarıyla baş etmek ve dönüşümlere uyum sağlamak için, başta cemevi olmak üzere çeşitli araçlara ihtiyaç duydular.⁶ Köylerdeki kapalı hayatlarında sosyalleşme, dayanışma, adalet ve ibadet gibi farklı unsurları bir araya getiren inançsal pratiklerin ve ritüellerin gerçekleştirilmesi, kent yaşamında, özellikle de kapalı ve gizlilik azaldıkça, nüfus kalabalıklaştıkça ve ötekilerle temas arttıkça, oldukça zorlaştı, çoğu zaman imkansız hale geldi. Mahallelerde Alevi olmayanlarla bir arada yaşamın yaygınlaşıyor olması bir yana, Alevi olsalar bile birbirini tanımayanların sayılarının artması, yöresel çeşitlilik ve “ocak” farklılıkları, kapalı ve görece küçük nüfuslara göre şekillenmiş kültürel uygulamaların kentlerde tekrarlanmasını zorlaştırdı. Özellikle cem,⁷ muhasiplik,⁸ dedelik⁹ gibi unsurlar kentsel yaşamda yeniden şekillenmek zorunda kaldı. Bu ihtiyaç en başta “cemevleri”nin belirmesine yol açtı.

⁴ 1990'larda Alevilerin kimlik mücadelesindeki ivmenin nedenleri ve dinamikleri konusunda bkz. Reha Çamuroğlu, “Türkiye’de Alevi Uyanışı,” T. Olsson, E. Özdalga ve C. Raudvere (Ed.) Alevi Kimliği, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2010, s. 104- 113.

⁵ Kentsel Alevilik ve Alevi kimliğinin dönüşümü hakkında daha detaylı bilgi için bkz. Necdet Subaşı, Alevi Modernleşmesi: Sırrı Faş Eylemek, Kitabiyat, Ankara, 2005 ve U. Ulaş Tol, “The Sustainability Crisis of Alevism,” yayınlanmamış doktora tezi, 2009, <https://etd.lib.metu.edu.tr/upload/12610507/index.pdf>

⁶ Alevilerin kentsel yaşamda var olma mücadelelerinde kullandıkları, geliştirdikleri araçlara, cemevlerine ek olarak; hemşeri ve Alevi derneklerini, bir eğlence biçimi olarak da türkü kafeleri/barları, hemşeri gecelerini, kamusal/siyasal faaliyet olarak da mitingleri ekleyebiliriz.

⁷ Alevilerde “cem” sözcüğü ibadet için bir araya gelme anlamında kullanılıyor. Aleviler perşembe akşamları ibadet etmek üzere toplanırlar. Bu faaliyet yaygın olarak cem olarak adlandırılır. Arapça kökenli olan, cami ve cemaat sözcükleriyle aynı kökten gelen “cem,” “toplanma” anlamına geliyor.

⁸ Alevilikte yol arkadaşı anlamına gelir. Evlenen çiftler bir başka evli çifti musahip olarak seçerler. Cem ayını sırasında dede tarafından musahiplikleri onaylanır ve ondan sonra ömür boyu birbirlerine sahip çıkmakla yükümlü olurlar. Çiftlerin çocukları birbiriyle evlenemez. Birinin işlediği suçtan diğeri de sorumlu olur.

⁹ Alevilerin inançsal önderlerine verdikleri isimdir. Dedeler yalnızca Aleviliğin inançsal boyutlarının taşıyıcısı olmakla kalmamış, özellikle Aleviliğin kırsal dönemlerinde topluluğa hem inançsal hem sosyal konularda yol gösteren, topluluk içindeki anlaşmazlıklara, adli sorunlara çözüm getiren liderler olmuşlardır.

Kentlerde yetişen gençler, ailelerinden farklı olarak ötekiyle daha yoğun bir temas ve etkileşim içindeydiler. Kendilerinden bile gizlenmesi, saklanması yeğlenen Alevi kimliğiyle yüzleşmek, kimliğin sorunlarını tecrübe etmek ve gerilimlerini taşımak durumunda kaldılar. Aleviliği büyükleri gibi bir inanç sistemi ve gündelik yaşamlarının bir parçası olarak değil, öncelikle topluluğa ait kültürel bir değer biçiminde deneyimlediler. Büyükleri için inanç veçhesiyle ön planda olan Alevi kimliği, gençler için aynı zamanda ve daha ziyade politik kimlik olarak tezahür etti. Politik kimliğin ön plana çıkmasında ötekiyle temas, Alevilerin ayrımcılıkla mücadelesi, hak talep eden seslerin yükselmesi ve Alevi sivil toplum kuruluşlarının yaygınlaşması önemli bir rol oynadı. Mahallelerin devrimci sosyalist gruplarla ilişkisi ve bu ilişkinin farklı dönemlerde yeniden kurulması da gençlerin politikleşmesinde etkili oldu. 1970'lerde sol hareketle etkileşimi güçlü olan fakat 12 Eylül darbesinden sonra çocuklarını siyaset konusunda tedirginlikle yetiştirmiş olan aileler, çocuklarının sol gruplarla etkileşimini engellemeye çalıştılar. Fakat gençlerin sola ve solculara sempati duymasına engel olamadılar. Geçmişten kalan devrimci sosyalist grupların mahallelerle teması zayıflasa da hep sürdü.

Büyüklerinden anılarını ve hikayelerini dinledikleri, romantik anlamlar yükledikleri solculukla karşılaşmaları, temasları bu şekilde oldu. Gençler her türlü telkin ve uyarıya rağmen devrimci gruplarla etkileşimden geri durmadı. Temasların önemli bir bölümü organik bir ilişkiye dönüşmeden sempati düzeyinde kalsa da, bu etkileşim Alevi gençlerinin özellikle kitlesel eylemlere politik katılımının artmasında ve siyasete bakışında etkili oldu. Öte yandan gruplar arası çekişme ve gerilimler, bölünmüşlükler, çok sayıda grup olması, verilen mücadelelerin etkili sonuçlar üretememesi, bedellerinin ağır olması, ailelerin baskı ve telkinleri gençlerin çoğunluğunu bu gruplara katılmaktan alıkoymaya devam ediyor. Başta bahsettiğimiz Alevi kimliği eksensiz politikleşme günümüzde gençlere daha cazip görünüyor. Devrimci-sosyalist yapıların da Alevi kimliğinin inançsal boyutlarına geçmişe göre daha hoşgörülü hale geldikleri görülüyor.

Kente uyum

Cem ibadetinin yerine getirilmesi, kentlerde Alevi inancının sürdürülebilmesinde en önemli sorunların başında gelmiştir. Köylerde geniş evlerde icra edilen cem ritüelleri, kentlerde evlerden bağımsız geniş mekanlara ihtiyaç duydu. Önceleri köy derneklerinde ya da farklı isimlerle kurulan¹⁰ Alevi derneklerinde icra edilmeye başlanan cemler, "cemevleri"nin hem bina hem de yeni bir entite olarak inşa edilmeye başlanmasıyla birlikte Aleviler için yeni ve önemli bir mücadele alanına dönüştü.

Bugün Alevi nüfusun yoğun biçimde yaşadığı mahallelerin çoğunda bir cemevine ya da cemevi inşaatına rastlamak mümkün. Öyle ki cemevi kurmak, onu büyütme, ek yapılar inşa etmek Alevilerin, özellikle de gençlerin en önemli Alevilik faaliyetine dönüşmüş durumda. Cemevleri Aleviler için sadece ibadethane değil, aynı zamanda buluşma, sosyalleşme, dayanışma mekanları. Temelde cem ibadetini yerine getirmek hedefiyle inşa edilmiş olsalar da bugün en önemli ve kapsayıcı misyonları cenaze hizmetlerini yerine getirmek. Cenazesinin camiden

kaldırılmasını istemeyen Aleviler, bu hizmetin cemevlerinde yerine getirilmesinden oldukça memnunlar. Cenaze sonrası verilen yemekler için cemevlerini kullanmak da Alevilerin değer verdikleri bir imkan. Bunun yanı sıra, özellikle gençleri kazanmak için, saz, semah ve Alevi inancının öğretilmesine yönelik kurslar düzenlemek, Alevilik üzerine söyleşiler yapmak diğer temel faaliyetler arasında yer alıyor.

Önceki kuşakların kente uyum sağlamak için geliştirdikleri cemevi yapma ve yaşatma faaliyetleri gençler tarafından da bir mücadele alanı olarak görülüyor ve sahipleniliyor. Öte yandan inançsal faaliyetler gençleri fazla cezbetmiyor. Çevreleriyle ve bilgiyle önceki kuşaklara kıyasla daha etkileşimli bir ilişki içinde olan gençler, kimlik arayışlarında Aleviliğin inançsal boyutlarına oldukça önem veriyor olmalarına karşın, inançsal uygulamalara fazla ilgi göstermiyorlar. Hem kanaat önderlerinin hem görüşülen gençlerin ortak kanısı, gençlerin cemevi faaliyetlerine ve ibadetlere ilgisinin düşük olduğu yönünde. Sosyal faaliyetleri ve dışarıyla etkileşimi daha az olan, daha küçük yaştaki, ortaöğretim çağındaki gençlerin cemevlerine ve ibadetlere katılımı görece daha yüksekken, yaşça daha büyük gençlerin cemevleriyle ilişkileri yoğun değil. Çalışan gençler zaman bulamadıkları gerekçesiyle, üniversiteli gençler inançsal pratiğe daha az ilgi duydukları için cemevi faaliyetlerine fazla katılım göstermediklerini dile getiriyorlar. En yeni kuşağın cemevlerine daha ilgili olmasının, kuşkusuz cemevlerinin meşruiyetinin, kazanımlarının ve olanaklarının artmasıyla da ilgili olduğu söylenebilir. Daha büyük yaştaki gençlerin cemevleriyle ilk teması cemevlerini inşa eden kuruluşların devletle mücadelesine destek şeklindeki, en genç (ortaöğretim çağındaki) Alevilerin cemevleriyle teması daha ziyade kültürel ve inanç eksenli etkinlikler aracılığıyla gerçekleşiyor.

Ayrımcılık halleri

Alevi yurttaşlarda çok güçlü bir mağduriyet duygusu vardır. Alevilerin maruz kaldıkları ayrımcılıkların yoğunluğu ve bu ayrımcılıklar karşısında çoğu zaman adaletin tesis edilememiş olması kuşkusuz bu duyguyu besliyor. Alevilerin mağduriyet algısını oluşturan ayrımcılıkları iki gövdede tarif etmek mümkün. İlkinin Alevilerin birey olarak tek tek değil, topluluk olarak karşılaştıkları, Alevi nüfusun bütününe yönelik ayrımcı pratikler oluşturuyor. Alevi kimliğinin inşasında belirleyici olan diğer ayrımcılık biçimini, birey olarak Alevi yurttaşların uğradığı mağduriyetler oluşturuyor.

Aleviler, Alevilik üzerine her sohbet esnasında, tarihsel olarak Sünni/dindar Müslüman hakimiyet karşısında ezildiklerini, ayrımcılığa maruz kaldıklarını, belli tarihsel dönemlerde ayrımcılığın fiziksel şiddet ve katliam boyutlarına ulaştığını dile getirirler. Bir başka deyişle, Aleviler kendilerini ezilmiş bir topluluk olarak tanımlar ve bu özelliklerini muhalif, ezilenden yana, hatta solculuğa, sosyalist olmaya yatkın olmalarının gerekçesi olarak tarif ederler. Tarihin bütün dönemlerinde Sünni/dindar iktidarlar tarafından mağdur edilmiş oldukları görüşündedirler. Bugüne dek bir ayrımcılığa maruz kalıp kalmadığı, Alevi olduğu için haksızlığa uğrayıp uğramadığı sorulan Alevilerin çoğu, genellikle kişisel tecrübesinden bahsetmez. Bu tür bir tecrübesi olsun olmasın Alevi bir yurttaşın altını çezeceği ilk şey, Alevilerin hep zulüm gördüğü, katliamlara uğradığı, Yavuz'dan –hatta kimi ifadelerde Kerbelâ'dan– bu yana Alevilerin “kesildiği,” “katledildiği,” “yok edilmek istendiği” yönündedir. Alevilere yönelik bu saldırıların yakın tarihte Maraş, Çorum ve Sivas'ta katliamlar olarak devam ettiği izleği, mağduriyet anlatsının diğer hafıza öğelerini oluşturur. Bunun yanında devletin –özellikle 12 Eylül sonrasında, 1980'lerin başında ve AK Parti'nin iktidar olduğu 2000'li yıllarda– sistematik olarak Alevileri yok etmeye ve/veya asimile etmeye çalıştığı algısı ve

topluluğu oluşturan bu vakalar karşısında adaletin tesis edilememiş olması da mağduriyet duygusunu besleyen diğer unsurlardır. AK Parti döneminde gerçekleştirilen Alevi Açılımı da Alevi yurttaşlar tarafından taleplerinin karşılandığı bir süreç olarak değil, devletin –özellikle Diyanet aracılığıyla– Alevileri tanımlama girişimi olarak yorumlanmıştır. Alevilerin büyük çoğunluğu bu saiklerle kendini ezilmiş kabul edip hem fiziksel hem ideolojik hem inançsal açıdan tehlike altında görüyor. Süreklilik kazanmış olan, fiziksel, psikolojik, inançsal ve siyasi boyutları olan bu kaygı hali, Alevi kimliğinin önemli bir kurucu ve taşıyıcı unsurudur. Gezi eylemlerinde ölen genç eylemcilerin hemen hemen hepsinin Alevi olması,¹¹ 2015 yılı içinde kamusal alanlarda gerçekleştirilen (başta Suruç ve Ankara saldırıları olmak üzere) bombalı saldırılar, IŞİD varlığının Türkiye içinde de hissedilmesi, geçmişe kıyasla soyutlaşmaya başlamış olan bu kaygıyı tekrar canlandırmış, alevlendirmiş görünüyor. Sonuç olarak, Alevilere yönelik saldırılar ve Alevilerin fiziksel, inançsal ve düşünsel olarak yok edilmek istendiğine duyulan kuvvetli inanç, Alevilerin maruz kaldığı ayrımcılığın ilk bölümünü oluşturuyor. Bir başka deyişle, Alevilere yönelik ayrımcılıkların iki ana gövdesinden ilkinin yukarıdaki mağduriyet algısını da kapsayan, Alevilerin birey olarak değil topluluk olarak karşılaştıkları, Alevi nüfusun bütününe yönelen ayrımcı uygulamalar oluşturuyor. Bu konuda muhatap ağırlıklı iktidar ve/veya devlettir. Alevilerin sık sık andıkları, bahsettikleri katliamlar bu ayrımcılık kümesinin ilk ve önemli başlığıdır. Bunun yanında Alevilerin kendilerine yönelik asimilasyon politikaları olarak gördükleri;

- Alevilerin yok sayılması,
- Cemevlerinin tanınmaması,
- Sünni İslam'ı temsil eden bir kamu kuruluşu olan Diyanet'in¹² varlığı ya da Alevileri dışlıyor oluşu ve makbul Alevilik tarifi girişimleri,
- Okullarda din derslerinin zorunlu olması ve Alevi çocuklarının bu dersi inançlarına rağmen almak zorunda kalması veya din dersinde Aleviliğe yer verilmiyor, hatta olumsuz olarak aktarılıyor olması,¹³
- Alevi köylerine –ya da daha güncel olarak Alevilerin yoğun olarak yaşadıkları mahallelere– camiler yaptırılması ya da camii yayını yapılması, Alevi mahalle ve sokak isimlerinde Alevilerin istemediği tercihlerin dayatılması¹⁴

gibi meseleler, Alevilerin en sık dile getirdikleri ayrımcılık başlıklarıdır. Alevilerin kimliklerini hatta yaşam haklarını tehdit altında hissetmelerine neden olan bu ayrımcılıklar, yeni kuşağın kimlik inşasında kurucu unsur olmuştur. Gençler Aleviliği en önce ezilmiş olma, ezilenlerden yana olma diye tanımlıyor. Önemli bir kısmının AK Parti iktidarları dışında bir döneme tanıklık etmemiş olması ve bunun sonucunda kendi ifadeleriyle “dinci gericilik tehdidi” duygusuyla yetişmiş olmaları kimliğe yönelik ayrımcılık izlerini daha da derinleştiriyor. Ayrımcılıklarla mücadele ve hak talepleri de gençlerin Alevi kimliklerinin şekillenişinde inanç eksenine kıyasla politik eksenin öne çıkışında etkili oluyor.

¹¹ Gezi eylemlerinin oluşumundaki iklim bu çalışmanın konusu değil. Ancak o dönemde hükümetin Suriye'yle ilgili söylemlerinde Esad'ın inancının altını çizmek suretiyle Aleviliği ötekileştirmesi, Reyhanlı patlamasından sonra “53 Sünni vatandaşımız şehit edildi” açıklaması ve Alevilerin aidiyet duyduğu seküler yaşam tarzına yönelik müdahalelerin arttığı yönündeki kanaatlerin yaygınlaşması gibi olgular, Alevi yurttaşların Gezi eylemlerine katılım motivasyonlarını yükseltmiştir

¹² Alevilerin önemli bir kısmı Diyanet İşleri'nden bahsederken çoğu zaman farkında olmadan sözcüğü “Dinayet” diye telaffuz ederek “din” ve “ayet” sözcüklerine gönderme yaparlar.

¹³ Aslında din dersi müfredatında Aleviliğe yer verilmeye başlandı, fakat Alevilerin büyük çoğunluğu mevcut içerikten memnun değil, aksine rahatsızlar.

¹⁴ Örneğin Sultanbeyli'de Alevilerin ağırlıkta olduğu Başaran mahallesinin adının Yavuz Selim olarak değiştirilmesi.

Alevilerin kimlik inşasında belirleyici olduğunu dile getirdiğimiz ayrımcılık başlıklarının ikinci kümesini birey olarak Alevi yurttaşların uğradığı mağduriyetler oluşturuyor. Bireysel mağduriyetlere neden olanlar genellikle diğer yurttaşlar, müteşebbisler, yöneticiler ya da kamu görevlileridir. Aleviler, öğrencilik ve çalışma yaşamlarında, kamusal hizmetlerden faydalanırken, erkek olanlar da askerde Alevi olmaları nedeniyle birçok haksızlığa uğradıklarını söylerler. Bu ayrımcı pratikler, kayırma ve izolasyondan hakaretlere, psikolojik ve daha ender rastlansa da fiziksel şiddete kadar uzanıyor. Alevi yurttaşlar bu tür ayrımcılıkları en sık ve yoğun yaşadıkları dönemin Ramazan ayı olduğunu, oruç tutmadıkları için yoğun baskı ve saldırıya maruz kaldıklarını ifade ediyorlar. Yanı sıra, Aleviler hakkında toplumdaki güçlü önyargı ve rivayetlerin, Alevi olmayanlarla kurulan temas ve ilişkilerde önemli kültürel ve psikolojik engeller oluşturduğu sıkça dile getiriliyor. Aleviler, "Alevilerin kestiği, yaptığı yenmez," "Aleviler pistir," "mum söndü yaparlar," "kuyrukları vardır" gibi ifadelerle, Alevi olmayan yurttaşlarla temaslarında sıkça karşılaştıklarını aktarıyorlar. Alevi olmayanlarla ilişkilerinin bir safhasında Alevi olduklarını söylemek durumunda kaldıklarında aldıkları bu tür tepkiler, diğer yurttaşlarla temasa geçme motivasyonunu da olumsuz etkiliyor. Birçok Alevi, çevrelerindeki arkadaşlarının bile bu tür önyargılara sahip olduğunu söylüyor. "Ya, sen hiç Alevi'ye benzemiyorsun," "ama sen iyi bir insansın," "mümkün değil, sen Alevi olamazsın" gibi tepkiler aldıklarını ifade eden Alevi yurttaşlar, kendilerine yönelik bu önyargıların en yakın çevrelerinde bile bulunmasını, Sünni toplulukla etkileşimi imkansızlaştıran ve yeniden içe dönmelerine neden olan bir faktör olarak görüyorlar. Alevi olma nedeniyle fiziksel şiddete uğrama, genç kuşakların eski kuşaklara göre daha az karşılaştığı bir ayrımcılık türü. Fakat sembolik düzeyde işleyen ayrımcılıkların hala yaygın olduğu söylenebilir. Özellikle Ramazan ayında oruç tutup tutmama, erkekler için Cuma namazına gidip gitmeme gerilimleri önemli ayrımcılık başlıkları olmayı sürdürüyor. Bunun yanında Alevi olmayanlarla arkadaşlık ilişkilerinin Alevi kimliği gerekçesiyle zarar görmesi genç kuşağı etkileyen en önemli ayrımcılık unsurlarından biri.

Sonuçta Aleviler, yaşamlarının tehdit altında olduğunu düşündüren, Aleviliğe yönelik ayrımcılıklardan ve bireysel olarak diğer yurttaşlardan gördükleri tepkilerden duydukları rahatsızlığın altını çiziyorlar. Bu rahatsızlık aynı zamanda yoğun bir kaygıya ve dışlanmışlık hissine neden oluyor. Alevi yurttaşlar, kendilerini "barış" yanlısı olarak tarif etseler de, onları tehdit eden kesimlerle bir toplumsal barış inşa edilebileceğine inanmıyor, aksine yoğun bir tehdit altında olduklarını düşünüyorlar. Bu kaygı, özellikle genç kuşaklar için, Alevi kimliğinin başat bir unsuru ve Aleviliğin Sünnilik, devlet ve dindarlık karşıtı bir kimlik olarak kurulmasına ve varlığını bu şekilde sürdürmesine neden oluyor.

Alevi Gençliği: Kimlik, Mahalle ve Siyaset

Alevi nüfusun yoğun olarak yaşadığı Alevi mahallelerinde yetişen gençler, Alevilikle diğer Alevi gençlerine göre daha ilgililer. Mahalle dışında geniş kalabalıklar arasında yaşayan Alevilerin, Alevilikle etkileşimleri ve ilgili faaliyetlere katılımları doğal olarak daha sınırlı. Bunlar genellikle diğer seküler yurttaşlarla etkileşim içinde gündelik yaşamlarını sürdürüyorlar, Alevilikleri de daha ziyade Alevi kültürüne yönelik güzellemelerden mürekkep, kültürel ve/veya seküler bir Alevilik halinden öteye geçmiyor. Mahalle dışındaki Alevilerin sosyo-ekonomik düzeylerinin ve eğitim seviyelerinin genellikle daha yüksek olması da bir etken. Mahalle içindeki Aleviler hem Alevi topluluk içindeki farklı yaklaşımlarla hem diğer kimliklerin Alevilik yaklaşımlarıyla daha yoğun tartışma ve hesaplaşma içindeler. Mahallelerdeki Alevi gençleri, farklı Alevilik yönelimleri ve bu yönelimlerin gereği olan siyasi hareketlilikle kaçınılmaz olarak karşılaşılıyorlar. Mahalledeki yaşamları, gündelik yaşam etkinlikleri bu kimlik arayışı etrafında şekilleniyor.

Gençler ve Alevi kimliği

Önceki bölümde Alevi gençlerin Alevi kimliğini şekillendiren, Alevi uyanışının etkin olduğu kentleşme ikliminden bahsetmiştik. Bu iklimde Alevi kimliği içerden ve dışardan sorgulanırken iki soru öne çıkıyor. İlk soru Aleviliğin bir inanç biçimi mi, kültürel yaşam tarzı mı yoksa ayrı bir din mi olduğu. Buna paralel ikinci soruysa Aleviliğin İslam içinde mi dışında mı olduğu.

Kırsal Alevilik kapalı topluluklardan oluşmaktaydı. Çoğunlukla diğer Alevi köylerinden göç eden, göç etmek zorunda kalmış Alevi topluluklar haricinde katılıma açık değildi. Dolayısıyla etnik kökenle inanç arasında bir örtüşme vardı. Anadan babadan geçen bir özellik oldu Alevilik. Alevi olmayan birinin sonradan Alevi olmasına yönelik belirgin pratikler oluşmadı. Dışardan gelip Alevi olanlara pek rastlanmaz. Bir anlamda, özünde bunu hedeflemese de kapsayıcı olamamış bir pratikle karşı karşıyayız. Dolayısıyla gizlilik, kapalılık ve yalıtılmışlık gibi niteliklerin kapsama mekanizmalarının gelişmesini engellemiş olması, Aleviliğin etnik özellikler göstermesine de neden oldu. Bundan ötürü kırsal Aleviliği tanımlamak için inançsal boyutun ne düzeyde ya da hangi biçimlerde yaşandığından bağımsız olarak etnik köken, bir başka deyişle Alevi kökenli olmak, yeter koşuldu. Fakat kentlerde Alevilik tanımı için bundan fazlasına ihtiyaç duyulmaya başlandı, zira Alevi uyanışı sonrasında Aleviler Aleviliklerini tarif etmeye, içerde ve dışarda anlatmaya daha fazla gereksinim duydu. Hatta etnik köken, Aleviler için makbul olan Alevilik tarifleri içerisinde en az yer tutan niteliklerden biri olmaya başladı. Oysa kırsal yaşamda Alevilik adeta Türk, Kürt ya da Arap olmaktan bağımsız bir özellikti. Kürt ve Türk Alevi arasındaki farklar, Alevi ve Alevi olmayan Türk arasındaki farklardan çok daha azdı. Fakat kentsel yaşamda

Aleviler, seküler Sünni Türklerin yaşam tarzını benimsedi. Bu etkileşim ve Kemalizm’le kurulan bağlar, Alevilerin etnik ayrıksılıklarını azalttı. Aleviler için Alevi kökenli olmak, etnik değil kültürel bir anlam taşımaya başladı. Kentsel Aleviliğin inşasında başta kültürel değerler ve beraberinde giderek artan oranda inançsal boyutlar daha etkili oldu. Bununla beraber kimliğin etnisite boyutu da tamamen ortadan kalkmış değil. Alevilerin hissettiği tehdit algısı diri kaldıkça, zaman zaman güçlendikçe etnik tutunum da sürüyor.

Alevi gençleri yetişkinlerden ayrıksı kılan ilk özellik, gençlerin büyük bölümünün kırsal Aleviliği deneyimlememiş olması, hafızalarında geleneksel Alevilikten izler bulunmaması ya da sınırlı izler bulunması. İkinci fark da gençlerin yine önemli bir kısmının AK Parti iktidarları haricinde bir hükümet görmemiş olduklarından devletle AK Parti arasında güçlü bir özdeşlik kurmaya daha yatkın olmaları ve devleti AK Parti ya da benzer “dindar” kesimleri destekleyen bir araç olarak görmeleri.

Alevi gençlerin kırsal yaşamı tecrübe etmiş büyüklerinden bir diğer farkı da ötekiyle karşılaşarak yetişmiş olmaları. Hal böyleyken gerek Aleviler arasındaki farklara gerek diğer yurttaşlarla aralarındaki farklara tanıklık ederek yetişen Alevi gençlerin en büyük sorunu, kim olduklarını, ne olduklarını kendilerine ve başkalarına anlatma çabası oluyor. Gençlerin açıkça bir kimlik gerilimi içinde olduğu söylenebilir. Bir başka deyişle Alevi gençlerin günümüzde en önemli ihtiyacı kendini ve Aleviliği tanımlamaktır.

Alevi gençler dışarıyla ve özellikle Alevi olmayanlarla büyüklerine göre daha sık temas ediyorlar. Okulda, çalışma hayatında, erkek olanlar askerde, hatta gittikçe daha fazla oranlarda mahalle yaşamında da Alevi olmayanlarla karşılaşılıyor, tanışılıyor. Etkileşim Alevi gençleri, kimliklerini düşünmeye, tartışmaya, tanımlamaya yöneltiyor. Aleviliğin ne olduğu, nerede durduğu soruları, Alevilerin sorunları, talepleri ve geçmişte yaşananlar bu tarif çabasını besliyor. İslam, Atatürkçülük/laiklik ve sol/sosyalist düşünce bu arayışın temel başlıklarını oluşturuyor. Alevi gençler bu üç cephede de kimliklerine dair sorgulamalara –içerden ve dışardan– maruz kaldıkça kim oldukları, Aleviliği nasıl tarif etmeleri gerektiği sorusu yaşamlarında daha merkezi bir yer kaplıyor. Bu soruya yanıtlar geliştirmek ve yanıtların gereklerine göre bir yaşam tarzının izini sürmek en temel ihtiyaçlarını oluşturuyor. Öte yandan Alevi gençlerin kimlik arayışı sadece gençliğe özgü bir sorun değil. Yetişkin Alevi nüfus da kent yaşamında benzer bir kimlik krizini deneyimliyor. Yüzyıllardır kapalı ve gizli bir varlık göstermiş olan Aleviler, her iki anlamda da açıldıkça kimlik tutunumlarını kaybediyor ve kimlik erozyonuna dair kaygılar geliştiriyorlar.

Aleviler, devletin ve Sünnilerin onları yok etmek, sindirmek ve Sünnileştirmek istediği yönünde kuvvetli bir inanca sahipler, bunu asimilasyon diye de tarif ediyorlar. Bu algı Alevileri, Aleviliğin inanç yönünü daha yoğun düşünmeye ve bu veçhenin muhafaza edilmesi için daha etkin davranmaya yöneltiyor. Alevilik inancının sürmesi için gençlerin bu inanca ve kültüre yönlendirilmesi gerektiği genel bir kabul haline gelmiş görünüyor. Görüştüğümüz kanaat önderlerinin ortak yorumuysa gençlerin Alevi inancına ilgisiz kaldıkları, Alevi büyüklerinin onları etkilemekte yetersiz kaldıkları yönünde. Gençlerin ilgisizliği Alevi kanaat önderlerini kaygılandırıyor. Dahası bu kaygı, Alevi gençlerde de yoğun. Gençler bir yandan Alevi inanç ve ritüellerine ilgisiz kalırken, bir yandan Aleviliği tanımak, öğrenmek istediklerini dile getiriyorlar. Bu yönüyle önceki kuşaklardan, özellikle kırsal yaşam tecrübesi olanlardan ayrılıyorlar; ritüellerden uzaklar ve inançsal bağları zayıf. Fakat buna karşın Alevilikle bağ kurmak istiyorlar. Bir başka deyişle mevcut pratiklerden daha cezbedici bir şekilde sarılacakları, tutunacakları bir

Aleviliğe ihtiyaç duyuyorlar. Örneğin dedeler gençlerin gözünde, büyükleri kadar itibarlı değil. Dernek ya da cemevi başkanları dedelere kıyasla gençler için daha karizmatik. Kuşkusuz bu algı gençlerin kimlik gerilimlerinde "dindarlık karşıtlığı"nın önemli bir değişken olmasıyla da ilgili, zira "dedeler" Aleviliğin daha dindar tarafını, "başkanlar" daha siyasi veya mücadelecî yanını temsil ediyor. Ayrıca dini/inançsal açıdan dedeler yetersiz bulunuyor, gençlerin inançsal ilgilerini karşılamakta etkili olamıyor.

Gençler Aleviliği genellikle ne olmadığını söyleyerek tarif ediyorlar: "Sünni değiliz" "namaz kılmayız" "dindar gerici değiliz." Fakat karşılaştıkları tepkiler ve sorular, Aleviliği pozitif olarak tanımlama motivasyonlarını artırıyor. Pozitif olarak tanımlama çabası inanç ve ritüellere başvurmayı gerektiriyor. Bu gereklilik gençlerin kimlik yönelimlerinde çeşitli gerilim hatları meydana getiriyor.

Aleviliğin bir inanç biçimi olması ve seküler yaşam tarzının benimseniyor olması bu gerilim hatlarından ilkinin oluşturuyor. İnanç tarafına verilen ağırlığın Sünnileşme riskini kuvvetlendireceği kaygısı benzer bir gerilim hattı yaratıyor. Üçüncü bir gerilim hattı Aleviliğin tanımlanma çabasından kaynaklanıyor. Gençler bir yandan net ve somut bir şekilde Aleviliği tanımlamak istiyorlar. Bunun için kullanılan ilk araçlar sazı, türküyü sevmek, semah dönebilmekken, günümüzde bunlara 12 İmam'ın adlarını, 12 Hizmet olarak adlandırılan Alevi ritüellerini sayabilmenin eklendiği söylenebilir. Cem ibadetinde yöresel farklardan ve "ocak" farklılıklarından kaynaklanan değişkenliklerin giderilmesi gerektiği düşünülüyor. Cemlerde ve cenaze hizmetlerinde Sünnilik çağrıştıran Arapça dua, sarık giyme, haremlik selamlık gibi uygulamalar eleştirilebiliyor. Öte yandan Aleviliği tarif ederken sıkça başvurulan bir açıklama Sünnilik gibi "katı" "dogmatik" bir inanç sistemi olmadığı, farklılıklara olanak tanıdığı yönünde (hatta bu konuda sık referans verilen bir söz var: "yol bir sürek bin bir"). Aleviliği ve inanç pratiklerini tanımlama, netleştirme, somutlaştırma ihtiyacı ve çabası, batını ve dogmatik olmayan bir İslam yorumu olma iddiasını aşındıran bir yönelim haline gelebiliyor.

Özetle kendini tanımlama, bir başka deyişle kimlik inşası sürecinde Alevi gençler duruşlarını üç farklı pozisyona göre belirliyor:

1. Aleviliği İslam içinde, hatta İslam'ın özü olarak gören yaklaşım ve bu yaklaşımı besleyen inançsal, tarihsel, kültürel anlatılar,
2. Aleviliğin doğası gereği sola, hatta sosyalizme yatkın olduğu fikri ve bu fikri destekleyen tarihsel bağlar, katliam ve saldırı hafızası ve
3. Alevilere yönelik dindar Müslüman müdahalesi ve/veya şiddeti karşısında rahata ermelerini sağladığına inandıkları, hatta kurtarıcı olarak gördükleri Atatürk'e ve durumun sigortası olan Kemalizm'e bağlılık.

Alevi gençler bu üç konuda yer yer anlaştıkları, yer yer ayrıştıkları pozisyonlar üretiyorlar ve kimlik yönelimlerinin şekillenmesinde bu pozisyonlar etkili oluyor. Aleviliğin İslam ile ilişkisi en önemli tartışma başlıklarından. Aleviliği İslam dışı (ya da İslam'dan en çok etkilenmiş ama İslam'ın parçası olmayan) bir inanç ve kültür olarak¹⁵ görenler ve İslam'ın bir parçası, hatta özü

¹⁵ Alevi kanaat önderlerinin özellikle sol örgütlenme geçmişi olanlarında (Pir Sultan Abdal Kültür Derneği yöneticileri arasında sayıları daha fazladır) ve eğitilmiş Aleviler arasında yaygın olan bir besin kaynağı da Aleviliğin senkretik bir inanç sistemi, yani birçok farklı kaynaktan beslenen bir inanç sistemi olduğu yönündeki görüştür. Aleviliği İslam'ın alt kümesi olarak gören pozisyonu benimsemeyenler daha ziyade bu senkretik inanç sistemi anlayışına yakın dururlar.

(gerçek İslam) olarak görenler bu tartışmanın iki tarafı. İslam dışı görme eğilimi genellikle eğitim ve refah düzeyi yüksek Alevi gençler arasında karşılık bulurken, mahalleli gençler arasında "İslam içi" pozisyon daha yaygın ve kuvvetli. Öte yandan Aleviliğin İslam ile ilişkisinin daha fazla kabullenilmeye başlandığını söylemek yanlış olmayabilir. Yalnız bu ilişkisellikte bir gerilim olduğu ve bu eğilimin Sünnileşme olmadığı da açık. Kuşkusuz bu tartışma her iki tarafı birbirine doğru çekiyor. Aleviliği İslam dışı görenler, Aleviliğin İslam'dan etkilendiğini daha fazla kabul etmeye başlıyor ya da cemevlerinde ya da Alevi söylemlerinde İslami unsurlarla karşılaştığında daha az yadırgıyor. Aleviliği İslam'ın parçası olarak görenlerse, özellikle Sünnileşme eleştirisine karşı, batınlılığı¹⁶ öne çıkararak, Aleviler için Sünniliği en fazla sembolize eden namaz (ya da cami), örtünme, Arapça dua gibi unsurlarla mesafe oluşturuyor. Bir anlamda, Sünni olmayan bir İslami pratik ispatına giriyor. Dolayısıyla bir yandan İslam'a yakınlaşma bir yandan da hakim İslami öğelerden ayrışma bir arada yürüyor.

Yukarıda üç tartışma başlığının pozisyonları belirlediğini söyledik. Öne çıkmasını beklediğimiz ama mahalle gençliğinde geri planda kalan bir unsur daha var: etnisite olarak Alevilik. Yukarıda değindiğimiz üzere, kırsal Alevilikte inançla etnisite özdeşliği vardı. Kent yaşamında, etnik köken Aleviliği açıklayıcı, güçlü bir tanımlayıcı özellik olamadı. Topluluk içinde ve dışarıya karşı Aleviler için makbul Alevilik tarifinin ana unsuru, Alevi soyundan gelmek değildi. Buna karşın Alevi kimliğini tanımlamayı amaçlayan tarihsel anlatılarda Horasan ve Horasan'dan göç eden topluluklara verilen referans, Aleviliği yeniden bir etnik eksene oturtabiliyor. Bunun yanında, dedelerin Ehli Beyt soyundan geldiğine inanılır. Bu durumda Aleviliğin Arap soyuyla bağlantılı olması beklenir. Oysa Anadolu'da Aleviler arasında en kalabalık nüfusu Türk kökenli Aleviler oluşturuyor. Hatırı sayılır bir Arap ve Kürt Alevi nüfusun da varlığı durumu karmaşıklştırıyor. Hatta bazı Aleviler, Kürt Alevilerin aslında Türk kökenli olduklarını, Kürtler arasında kaldığı için dili zamanla değişen, Kürtçe konuşan Türkler olduğunu iddia ediyorlar (ki Kürt kökenli Aleviler arasında bile aynı algıya rastlamak mümkün). Ancak arızı bir durum olarak etnik köken yeniden bu şekilde karşımıza çıksa da, makbul Alevilik tanımlarında etnik referansın altı pek çizilmez. Alevilik tarifi, daha ziyade felsefi ve inançsal nitelikleri vurgulayarak oluşturulmaya çalışılır. Kimliğin kuruluşunda "kurucu dışarı" söz konusu olduğundaysa, yine Alevi kökeninden gelmemekten ziyade aşırı dindar, "yobaz" olmamak, Sünni olmamak gibi öğeler ön plana çıkarılır.

Kürt kökenli Aleviler için etnik unsur, Kürt siyasetinin etkinleşmesiyle birlikte daha karışık bir hal aldı. Kürt Alevilerin önemli bir bölümünün konuştuğu dil, kimilerine göre başka bir etnik unsurun dili olan, kimilerine göre Kürtçenin bir lehçesi olan Zazaca. Kurmanci dilinde konuşan Kürt Aleviler arasında Kürt kimliğini sahiplenme oranı daha yüksek düzeyde (aynısı Şafii Kürtler için de geçerli). Zazaca konuşan Alevilerse kendilerini diğer Kürt veya Zazalardan farklı görürler, bu yüzden Alevi kimliğine daha yakınlar. Son yıllarda mahallelerde Kürt siyasetinin de varlık göstermesi ve sol gruplara göre daha etkili olması, Zaza Alevilerin de Kürt siyasetine sempatisini artırmış ve gençler arasında Kürt kimliğini benimseme düzeyini yükseltmiş görünüyor.

Daha önce altını çizdiğimiz üzere Alevi gençliğinin siyasetle ilişkisi, kimlik inşasıyla doğrudan bağlantılı zira Alevi gençler arasında hakim olan kimlik yönelimleri belli ölçüde siyasi katılımı

---

¹⁶ İslam'da Kuran'ın görünür anlamları dışında daha derinde gerçek anlamları bulunduğu inancını taşıyan ve İslam'ın özünü yorumlamaya çalışan anlayış.

gerekli kılıyor. Bu araştırmanın bulgularıyla da sınanmış olan hipotezimiz, Alevi kimliğiyle farklı biçimlerde tanışan Alevi gençler için üç tercihin öne çıktığı yönündeydi:

1. İnançlı bir Alevi olmak,
2. Aleviliği kültürel bir kimlik olarak benimseyip seküler kalabalığa karışmak ve
3. Solcu ve/veya sosyalist bir hareket içinde yer almak.

Gençler kimi zaman bu üç tercihten birine ağırlık veriyor, kimi zaman arada kalıyor ve/veya melez yönelimler geliştiriyorlar. Ancak kendini tarif etme çabasında ve buna uygun davranışlar geliştirmede genellikle bu üç yönelimden birinin öne çıktığı söylenebilir. İnançlı Aleviler de yer yer kültürel öğeleri ve sekülerliği, yer yer "solcu olmayı," "ezilenden yana olmayı" vurguluyorlar. Solcu-sosyalist olanlar da Alevi inancının ve kültürünün üstünlüklerinden gururla bahsediyorlar. Öte yandan gençlerin öne çıkan yönelimleri gündelik yaşamlarını ve siyasi hareketliliklerini etkiliyor.

Bu üç ana grupta yer alan gençleri, gözlem ve bize aktarılan anlatımlara dayanarak sayısal yoğunluklarına göre sıralayacak olursak, ilk sırada kültürel Aleviler, ikinci sırada inançlı Aleviler, üçüncü sırada siyasi Alevilerin geldiğini görüyoruz.

İnançlı Aleviler, cemevlerinde ve başta hemşehri dernekleri olmak üzere cemaatleriyle sosyalleştikleri diğer ortamlarda Aleviliğin inançsal boyutlarını öğrenmeye, yeniden keşfetmeye, inşa etmeye, yaşamaya ve yaşatmaya ağırlık veriyorlar.

Siyasi Aleviler arasında çeşitlilik daha fazla ve üç temel gruba özetlenebilir:

1. Alevi kimliği eksenli bir siyasileşme içinde olan Aleviler (dernekçi Aleviler),
2. Başka sivil faaliyetler ya da siyasi parti faaliyetleri çerçevesinde politika yapan Aleviler (demokrat siyasi Aleviler),
3. Devrimci yapılar içerisinde yer alan Aleviler (devrimci Aleviler).

Daha ziyade Alevilikle ilgili dernek faaliyetleri içinde siyaset yaptıkları için dernekçi Aleviler olarak adlandırdığımız ilk grup, inançlı Alevilerle birlikte hareket eden, Aleviliğin hak taleplerini ve mücadelelerini öne çıkaran, Alevi kimliği eksenli, sol görüşlü bir Alevi kümeyi oluşturuyor. Aleviliğin sol hareketle etkileşiminin köprülerini kuran, Alevi kimliği tartışmalarının sol öğelerden beslenmesini sağlayanlar bu kümede yer alan Alevilerdir.

Siyasi kümenin ikinci grubundaki Aleviler farklı bir sendika ve/veya sivil toplum kuruluşu faaliyetine dahil olan ama Alevi kimliğinin talep ve mücadelelerini destekleyenlerden oluşuyor. Başta CHP olmak üzere siyasi partilerde siyaset yapanlar da bu kümedeki Alevilerle benzer özellikler taşıyor. Temelde demokrasi mücadelesi verdiklerini, bu mücadelenin Alevilik de dahil olmak üzere bütün kimlikleri özgürleştireceğini savunuyorlar. Bundan ötürü bu grubu demokrat Aleviler olarak adlandırmayı yeğledik.

Üçüncü ve siyasi Alevilerin sayıca en küçük bölümünü oluşturan fakat en görünür, en popüler olan grubu sosyalist, devrimci yapılar oluşturuyor. Devrimci Alevilerin sayısı, sözünü ettiğimiz diğer Alevi kümelerindeki Alevilere oranla oldukça düşük. Ancak diğer grupların aksine devrimci Alevilerde liderlik ve çoğunluk gençlerden oluştuğu için, gençler arasında devrimci

faaliyetlere katılımın yüksek olduğu izlenimi oluşuyor. Benzer şekilde sosyalist/devrimci gruplarda sayıca seküler Sünniler (görüşülen gençlerin ve kanaat önderlerinin aktarımı itibarıyla) çoğunlukta olmasına karşın kamuoyunda grupların genellikle Alevi gençlerden oluştuğu izlenimi baskın. Bu izlenimin oluşmasında Gezi eylemlerinde ölenlerin hemen hemen hepsinin Alevi olması, cemevinden kalkan cenazelerin medyada daha fazla yer alması ve Alevilerin gruplardaki sayısal temsilinin toplumdaki Alevi nüfustan daha yüksek oranlı olması gibi nedenler etkili oluyor. Oysa siyasi Aleviler arasında bile en küçük kesim sosyalist/devrimciler. Buna ek olarak siyasi Alevileri oluşturan üç alt grubun sayısal toplamının da diğer gruplara (inançlı ve kültürel Aleviler) kıyasla azınlıkta kaldığı göz önüne alınırsa aslında Alevi gençlerin oldukça küçük bir kesiminin bu kategoride yer aldığı söylenebilir.

En kalabalık grubu oluşturan kültürel Aleviler hem solcu/sosyalist hem inançlı söylemlerin etkisi altındalar fakat aktif siyasete katılımları düşük düzeyde. Kendilerini genellikle sol/sosyalist düşünceye yakın ya da Atatürkçü/laik olarak tanımlayan, Aleviliğin kültürel özelliklerine vurguya ağırlık veren, Alevilik inancını eşitlik, hoşgörü, insanîyet, adalet vb. gibi evrensel değerlerle özdeşleştiren bir yaklaşım içindeler. Bunun yanında, kültürel Alevi diye nitelendirdiğimiz gençlerin de bütünüyle siyaset dışı oldukları söylenemez. Bu gruptaki gençlerin de evrensel değerlerle örtüştüğüne inandıkları talepleri öne çıkaran eylemlere ya da duygusal olarak etkilendikleri hallerde ve/veya Alevi kimliği ile ilgili durumlarda, kitlesel eylemlere katılım gösterdikleri oluyor.

Siyasi algılar

Alevi gençlerin, bu kimlik gerilimi spektrumunda, uzlaştıkları birçok konu da var. Bunlar arasında Alevilerin "doğal olarak solcu" olduğu algısı başta geliyor. Yalnız burada "solculuk" sınıfsal referanslardan ziyade din ve dindarlıkla ilişkili olarak, bir başka deyişle laik-dindar kutuplaşması ekseninde tarif ediliyor. Alevi gençlere göre sağ kavramı ağırlıkla "dindarlığı," "yobazlığı," "gericiliği," sol ise "hümanizmi," "demokratlığı," "ezilmişten yana olmayı," "laikliği" tarif ediyor. Benzer şekilde, Türkiye'nin en önemli sorunları nelerdir sorusuna verilen yanıtlar da sosyo-ekonomik temelli değil. Alevi gençler, Türkiye'nin en önemli sorunları sorulduğunda, "gericilik," "yobazlık," "dindarlık" ve AK Parti'yi destekleyen seçmenlere gönderme yaparak "cahillik" gibi kavramları öne çıkarıyorlar. Görüşmelerde gençlerin diğer kimliklerle ilgili konulara genelde ilgisiz kaldığı gözlemlendi. Örneğin Ermeni sorunu hakkında kamuoyunda hakim olan algılar Alevi gençlerde de mevcut. Kendini sosyalist olarak tanımlayanların önemli bir kısmında daha ayrıksı yaklaşımlara rastlasak da bu meseleyi pek bilmediğini belirtenler, Ermeni meselesini pas geçmeler ya da "tarihte olur böyle şeyler, onlar da bizi kesmiş" algısına sahip olanlar sayıca az değil.

Başörtüsüne yaklaşımda geçmişe göre bir yumuşama olduğu söylenebilir. Geçmiş yıllarda Aleviler arasında "türban"a yoğun bir tepki vardı, başörtüsü yasağının yerinde olduğu kanısı hakimdi ve "türbanlı kadın"a bakış daha sertti. Günümüzde "benim de türbanlı arkadaşlarım var" çizgisine gelindiğini söylemek mümkün. Öte yandan, başörtüsü serbestliği sınırlarıyla birlikte (örneğin çocukların, kamu hizmeti verenlerin başörtüsü kullanması hariç) onaylanıp olumlanabiliyor ama bir kadının örtünmesi hala yaygın olarak bir inanç meselesi değil, bir siyasi sembol, en iyi ihtimalle "bilinçsizlikten" kaynaklanan ve "yanlış" bir davranış olarak görülüyor.

Alevi gençlerin Türkiye sorunlarına karşı genel ilgisizliği Kürt sorunu konusunda da gözlemlendi. Aleviler genelde Kürt sorunu konusunda Kemalistlerin izinden gidiyorlar. Kürt nüfusta dindarlık

oranının yüksek olması, Alevilerin çoğunda Kürtlere karşı önyargıların güçlü olmasına yol açıyor. Hatta aynı Kürt Aleviler için bile geçerli olabiliyor. Ancak son yıllarda, özellikle çözüm sürecinde HDP'nin Türkiyelileşme hamlelerinin etkisiyle genelde Alevilerde, fakat daha yaygın olarak Kürt Alevilerde Kürt sorununa duyarlılık arttı.¹⁷ Sol yapılarla HDP arasında geliştirilen ilişkiler, bunun yanında mahallelerde özellikle HDP aracılığıyla Kürt siyasetinin de varlık göstermeye başlaması, Kürtlüğünü benimsemiş¹⁸ olan Kürt Alevi gençler ve/veya sosyalist olup da Kürt siyasetiyle temasta olan gençler, Kürt siyasetine belli ölçüde sempati duymaya başladılar, Kürt sorunuyla daha fazla ilgilenir hale geldiler. Fakat çoğunluğu oluşturan diğer Alevi gençlerin Kürt sorunu gündemleri kısıtlı. Selahattin Demirtaş, seküler görünümü ve söylemleri, bağlama çalan, türkü söyleyen, bir anlamda onlara benzeyen bir kişilik olmasıyla Alevi gençler arasında epey sempati toplamış. Fakat gençler arasında Kürt sorununun ulusalcı yorumlarından etkilenenlerin de az sayıda olmadığını belirtmekte fayda var. Buna karşın Alevi gençlerin çoğu, HDP'li solcu Kürtleri sevdiklerini, onların da ezilmiş olduğunu, onların yanında olduklarını dile getiriyorlar fakat özellikle Şafii ve dindar olan –ki onlardan “doğulular” şeklinde bahsetmek daha yaygın– Kürtler Alevi gençlerin gözünde hiç makbul değiller. Onların Alevilere düşman, “gerici,” “yobaz,” “cahil” ve “ilkel/azgelişmiş” oldukları düşünceleri hakim. Gençlerin çözüm süreci hakkında bilgi ve algıları sınırlı. Süreci takip etmemişler. Çözüm süreci deyince AK Parti'nin Kürt sorunu dışındaki (başta sağlık hizmetleri olmak üzere) politikalarını anlayan ve onlar üzerine yorum yapanlar da oldu. Kürt ve/veya sosyalist Alevilerin bir bölümü çözüm sürecini takip etmiş ama sürece tepkililer. Kürtlerin aldatıldıkları, devletle barış yapmanın mümkün olmadığı, devletin Kürtleri oyaladığı ve kandırdığı görüşü ön planda.

Türkiye'nin en önemli sorununu tarif etmeleri istendiğinde, ayrıca sağ ve sol kavramlarının çağrıştırdıkları sorulduğunda Alevi gençlerin ortak görüşleri paylaştığından bahsetmiştik. Üç konuda da mutabakatın temelini dindarlık karşıtlığı oluşturuyor. Aynı mutabakat AK Parti algısında da karşımıza çıkıyor. AK Parti deyince önce “dinci gerici” sonra da “yolsuzluk” kavramları dile getiriliyor. Bu iki tanım, hangi kimlik yönelimine sahip olurlarsa olsunlar Alevi gençlerin AK Parti algısında baskın çağrışımlar. “Diktatörlük,” “tek adamlık,” “zulüm,” “katil,” “Yezid” gibi, temelde Recep Tayyip Erdoğan'a gönderme yapan ifadeler üçüncü öne çıkan kümeyi oluşturuyor. Gerek ailesi gerekse kendi etkileşimleri sonucunda merkez sağa eğilimli olan Alevi gençler bile AK Parti'ye “dincilik-gericilik” gerekçeleriyle genellikle mesafeli yaklaşıyor. Az sayıdaki bu Alevi gençlerin AK Parti'ye yaklaşımı en fazla “iyi şeyler de yapıyorlar ama...” ifadesi düzeyinde kalıyor. Dolayısıyla, Alevi gençleri arasında güçlü bir AK Parti karşıtlığının hakim bir eğilim olduğu söylenebilir. Öyle ki, CHP algısına da bu karşıtlık rengini vermektedir. Alevilerin büyük çoğunluğunun CHP'ye oy verdiği biliniyor. Ancak CHP konusunda yine büyük çoğunluğu memnuniyetsizliklerini dile getiriyor. Alevilerin CHP'ye hep “bu kez son” diyerek oy verdiğini söyleyebiliriz. “Dinci gericiğin karşısında laikliği savunuyor olmaları” Alevilerin CHP'ye yönelmesinde en güçlü etken. CHP'nin Atatürkçü çizgisinin olumlanması da bununla doğrudan ilgili. Aleviler için Atatürk, gericiği-dindarlığı engellemiş, geriletmiş bir figür olduğu için önemli. Öte yandan özellikle Kürt olan ya da Kürtlerle etkileşimi daha kuvvetli olan

¹⁷ Kürt Alevilerin önemli bir bölümünü Tunceli kökenli Aleviler oluşturuyor. Dolayısıyla Kürt Aleviler arasında Kürt siyasetine ilginin seyri için Tunceli seçim sonuçları bir gösterge olabilir. Tunceli CHP'nin güçlü olduğu bir şehir olarak bilinir. 2011 genel seçimlerinde CHP burada %56 oy almıştı. Buna karşın 2014 yerel seçimlerinde %31'de, 2015 genel seçimlerinde sırasıyla 7 Haziran'da %21'de, 1 Kasım'da %28'de kalmıştı. Buna karşın 2011 seçimlerinde bağımsız adayıyla %23 oy alabilmiş olan Kürt siyaseti, 2014 yerel seçimlerinde %42'yi, 2015 genel seçimlerinde yine sırasıyla %61 ve %56 gibi büyük oy oranlarını yakaladı. Bu sonuçlardan, Kürt Alevilerin Kürt kimliğine yaklaşımları yönünde bir çıkarım yapmak mümkün.

¹⁸ Kürt Aleviler arasında, “Alevilik Türklerin inancidir, bizim dilimiz Kürtçe ama aslimiz Türk, Kürtlerin içinde uzun yıllar yaşadığımız için dilimiz Kürtçe olmuş” şeklinde bir anlatıya birden fazla örnekte rastladığımız için bu ifadeyi kullandığımızı belirtmekte fayda var.

Alevi gençler arasında Kemalizm eleştirisinin de görülmeye başlandığı, özellikle Dersim katliamı referanslı bir sorgulamanın yaygınlaştığı gözlemlendi.

Bunlar dışında, gençlerin CHP algısında bir çeşitlilik var. CHP'yi pek çok açıdan eleştiren birçok Alevi genç var. Bunların bir kısmı hem olumlu hem olumsuz görüşlere sahip. Eleştiriler, CHP'nin halktan kopuk olduğu, statükocu olduğu, iyi yönetilmediği, parti içi çekişmelerin çok olduğu görüşlerinde yoğunlaşıyor. Daha marjinal yorumlardan biri, CHP'nin de son kertede bir sistem partisi olduğu eleştirisi. Neticede farklılaşan ve çeşitlenen bir CHP algısı var ve bu görüşler oy verme davranışına paralel değil. Buna karşın Kemal Kılıçdaroğlu'nun Alevi kökenli olması ve son seçimlerde Alevilerin CHP'de daha fazla yer bulmaya başladığının gözlemlenmesinin CHP'ye sempatiyi artırdığını söylemek de mümkün.

MHP konusunda da benzer bir algı çeşitliliğine rastlamak mümkün. Söz konusu gecekondü mahallelerinde yaşayan Alevi yurttaşların MHP algısı, özellikle 1980 öncesi çatışmalı dönemler nedeniyle oldukça olumsuz. Bu algının yeni kuşak Alevilerde geçmişteki kadar sert olmadığını söyleyebiliriz. Kuşkusuz, genel eğilim MHP'ye sempati duyma yönünde değil. Fakat MHP karşıtlığının yumuşadığı, düşman kategorisinde onun yerini AK Parti'nin aldığı, özellikle Devlet Bahçeli'nin ılımlı bulunan –başta ülkücü gençlere sokak çatışmalarına karışmamaları yönündeki telkinleri olmak üzere– tavır ve davranışlarının bu durumda en önemli faktör olduğu söylenebilir.

Mahallelerde Sosyal Yaşam

Araştırma için seçilen her üç yerleşim bölgesinde de sosyal yaşam oldukça sınırlı. Sosyo-ekonomik düzeyin düşük olması bunda önemli bir etken. Fakat sosyo-ekonomik etkenler bir yana, mahallelerin sosyalleşmek için tercih edilen mekanlar olmaması dikkat çekiyor. Sarıgazi ve Sultanbeyli'deki gençler Kartal'ı, Gülsuyu/Gülensu'da yaşayan gençler Maltepe'yi eğlence mekanı olarak daha fazla tercih ediyorlar. Daha ender olarak Kadıköy ya da başka uzak merkezler de sosyalleşmek için tercih ediliyor.

Alevilerin bu mahallelerde yaşıyor olmalarının temel sebebi sosyo-ekonomik düzeylerinin düşük olması, zira buralarda ya kendi evlerinde ya da başka evlerde düşük kira vererek ve çalıştıkları yerlere görece yakın oturma imkanına sahipler. Genellikle fabrikalarda ya da hizmet sektöründe işçi, hizmet elemanı olarak çalışıyorlar. Az sayıda düşük düzeyli memura ya da belediye çalışanına rastlamak da mümkün. Kadınlar arasında evlerde temizlik başta olmak üzere kayıt dışı sektörlerde çalışma yaygın. Yalnız bu durum genç kadınlar arasında daha sınırlı. Sosyo-ekonomik koşulların değişebilmesinin tek yolunun çocukların eğitim alması olduğu düşünülüyor. Öte yandan üniversite mezunu olan ve refah düzeyi görece artan Aleviler mahallede yaşamayı tercih etmiyor. Mahalledeki gençler bu yüzden genellikle dar gelirli çalışanlardan ve işsizlerden oluşuyor. Çalışan nüfus, yolda geçen zamanla birlikte zamanın çoğunu mahalle dışında geçiriyor.

Hal böyleyken mahalle içinde sosyalleşmelere pek rastlanmıyor. Alevi gençlerin mahalle odaklı bir sosyallik içerisinde olmaktan ziyade, başka mahallelerden, iş veya okul hayatından arkadaşlarıyla sosyalleşmeyi tercih ettiği gözlemlendi. Seçilen en yalıtılmış mahalle olan Gülensu'da bile kuvvetli bir mahalle arkadaşlığına tanık olmadık. Gülensu'da mahallede, sokakta, parklarda gençlere, hatta çocuklara pek rastlamadığımızı fark ettik, görüştüğümüz kanaat önderlerinin ifadeleri de bu gözlemi destekliyordu. Benzer şekilde Sarıgazi'de de görüştüğümüz bir kanaat önderi, solcu gençlerin eylemleri mahalle içinde yaptıklarını ama sosyalleşmek için mahallenin dışında kalan Demokrasi Caddesi'ndeki kafeleri tercih ettiklerini ifade etti.

Mahalledeki sınırlı sosyal yaşamın, geniş bir kesimi kapsamıyor olsa da en önemli durakları cemevleri ve sol grupların dergi, dernek büroları ya da çay evleri. Özellikle cemevleri, inançlı Alevi gençler başta olmak üzere gençlerin çeşitli kurslar ve cemevi gönüllüğü vasıtasıyla bir araya geldiği mekanlar olarak öne çıkıyor. Cemevlerinde siyaset yapılmaması gerektiğine dair kuvvetli bir söylem dikkat çekiyor. Bu hassasiyete sol-sosyalist gruplardaki Alevi gençler dahi riayet ediyor. Benzer biçimde, geçmişte Aleviliğin inançsal yanını meşru bulmayan ve dışlayan sol grupların, inançlı Alevi gençleri de kapsamaya başladığı görülüyor. Sol gruplar

içinde Muharrem’de oruç tutan, cem ibadetine katılan, katılmasa da cem ibadetini benimseyen gençlere rastlandı. Görüşülen kanaat önderleri de devrimci yapıların bu konuda geçmişe göre daha farklı bir tutum içinde olduğunu, Alevi inancına saygı duyup Alevilerin inançsal taleplerini sahiplendiğini ifade ettiler.

Mahallelerdeki Alevi gençlerin sosyalleşmeleri cemevi haricinde genellikle mahalle dışında olsa da, yine kendi aralarında gerçekleşiyor. Hal böyleyken “yabancı”larla arkadaşlıklar kurulsa da evlilikler hala büyük oranda kendi aralarında yapılıyor. Bunun istisnalarına üniversite okuyanlar ve görece iyi işlerde çalışanlar arasında rastlanıyor. Bu iki kategorideki gençler genellikle mahalle yaşamından uzaklaşıyorlar ve Alevi olmayanlarla temasları daha fazla oluyor. Bu tür gelişmelere rağmen Aleviler, özellikle kızlarının bir “yabancı” ile evlenmesine sıcak bakmıyorlar. Sünni bir aileye gelin giden kızlarının mağdur olduğu, kendilerine gelin gelen Sünni kızlarınsa rahat ettikleri yönünde çok kuvvetli bir algı var. Alevilere yönelik ayrımcılıkları, Sünni bir çevreyle bu kadar doğrudan temas eden kadınların da deneyimlemesi, sıkıntılar ve huzursuzluklar yaşaması bu algının güçlü olmasında etkili. Fakat algının bu kadar güçlü olmasında, yaşanan deneyimlerden hatırdaki kalan ve örnek olarak gösterilen vakaların nitelikleri de bir etken. Aleviler “gelin aldıkları” örneklerde Sünni olsa da seküler solcu olan gelinlerin onlara daha kolay uyum gösterdiğini ve memnuniyet düzeylerinin yüksek olduğunu düşünüyor, bunun yanında, “gelin verdikleri” ailelerde, özellikle dindar ailelere gelin giden Alevilerin ailenin kültürel yapısına uyum sağlamakta zorlandığı durumları daha çok anımsıyor ve anlatılaştırıyorlar. Sonuç olarak, “yabancı” ile evlenmek politik olarak sorunsuz bulunsa da “rahatın kaçacağı” gerekçesiyle benimsenen, kabul görev bir davranış değil.

Eylemler ve devrimciler

Solcu sosyalist grupların, yaygın ifadeyle “devrimci yapıların” mahallelerde varlığı açıkça hissediliyor. Araştırmaya konu olan mahalleler arasında yalnız Sultanbeyli mahallelerinin bu konuda daha farklı olduğunu belirtmekte fayda var. Devrimci yapıların burada halihazırda pek çalışma yürütmedikleri dile getiriliyor. Sultanbeyli’deki Alevi mahalleleri, Kürt nüfusun yaşadığı mahallelere yakın. Bu yüzden bu mahallelerde Kürt siyasi gruplarının da etkin olduğu aktarılıyor. Sarıgazi ve Güleusu’da ise sol-sosyalist gruplar oldukça aktif. Bu gruplar en çok duvar yazılarıyla varlığını hissettiriyor. Duvar yazıları mahallenin oldukça normalleşmiş unsurları haline gelmiş. Öyle ki mahallelerde siyasi olmayan birçok duvar yazısını da sıkça görebiliyorsunuz. Duvar yazıları dışında devrimci gruplar mahallede gerçekleştirdikleri eylemlerle görünürlük kazanıyorlar. Mahalle içinde devrimci grupların, genellikle kendi gruplarının eylemlerini, birbirlerinden bağımsız olarak örgütlediği aktarılıyor. En yaygın eylemler polis müdahalelerini protesto etmek ya da bir anma etkinliği gerçekleştirmek amacıyla yapılanlar. Bu eylemlerde anılan kişilerin “masumiyeti” ön plana çıktığında katılım daha geniş tabanlı oluyor. En azından, görüşülen gençlerden sosyalist olmayanların da bu tür eylemlere sempati beslediği söylenebilir. Uyuşturucu mafyası tarafından öldürülen Hasan Ferit Gedik, polisin “galoş giyin dediği için vurduğu” Dilek Doğan, “ekmek almaya giderken öldürülen” Berkin Elvan ve Gezi eylemlerinde ölen diğer Alevi gençler “masum” ölümleri simgeliyorlar. Alevilerin geçmişte de hep barışçıl olmayı tercih ettiği fakat “masum” oldukları halde katliamlara uğradığı sık sık ifade ediliyor. Bu tür masumiyet yüklü anma ve protesto etkinliklerine gençlerin görece politik olmayanlarının bile sempatiyle yaklaştığını söyleyebiliriz. Masumiyeti kuran ve güçlendiren bir faktör de “polislin zalimliği.” Alevi gençlerin fiziksel çatışma anlamında da en karşı oldukları, hatta düşmanca duygularla yaklaştıkları, şiddet uygulamayı en meşru gördükleri failer polisler.

Gençler arasında polisin Alevileri yok etme çabalarının somut uzantısı olduğu, Alevilere karşı düşmanca duygu ve davranışlar içinde oldukları yargıları hakim. Mahalle eylemlerinin en meşru yanını da polis saldırılarına tepki oluşturuyor. Dolayısıyla "masum" Alevilere saldıran, Alevilerden nefret ettiği düşünülen bir polis algısından bahsetmek mümkün. Bir anlamda polis, devletin Alevileri yok etmek isteyen yüzünün tezahürü olarak görülüyor. Öte yandan gençlerin çoğu şiddete karşı, barışçıl gösterilerden yana olduklarını ve mahalledeki eylemlerden mahallenin zarar görmesini tasvip etmediklerini dile getiriyorlar. Bu eleştirilere rağmen devrimci gruplar Alevi gençler tarafından benimsenmiş görünüyor. Mahalleden tanıdıkları, sevdikleri insanların bu gruplar içinde yer alması, bunun yanında muhtemel bir saldırı karşısında devrimcilerin mahalleyi fedakarca savunacaklarına duyulan inanç devrimci grupları benimsemelerine yol açıyor. "Fuhuşla" ve "uyuşturucuyla mücadele," "kentsel dönüşümüne direniş" gibi konularda bu grupların mahallenin güvencesi olduğu yönündeki algı kuvvetli. Özellikle Gülensu'da Partizan grubunun kentsel dönüşüm konusundaki çalışmaları, Halk Cephesi'nin "fuhuş" ve "uyuşturucu mafyası" karşısında mücadelesi olumlu etkiler bırakmış.¹⁹ Gülensu'nun konumu gereği inşaat sektörü için bir rant alanı olduğu ve bu yüzden mahalle üzerinde baskı kurulduğu algısı hakim. Kentsel dönüşümle gecekondu sahiplerinin evlerinin yıkılacağı, mağdur olacakları, bu işten zararlı çıkacakları düşünülüyor. Gülensu'da görüştüğümüz bir öğretmen, bu duygunun çocuklara da yansıdığını, aile konulu bir resim çalışmasında çocuklardan birinin evlerinin yıkımını resmetmeye çalıştığını aktardı. Yıkımlar ve konut hakkının ellerinden alınması gibi kaygılar mahallede çocuklara ve gençlere de kuvvetli bir biçimde yansıyor. Diğer bir mesele de uyuşturucu sorunu. Her üç mahallede de uyuşturucunun gençler arasında yaygın bir sorun olduğu ifade edildi. Hatta uyuşturucunun Alevi gençlerinin asimile edilmesi hedefiyle özellikle bu mahallelerde yaygınlaştırıldığı ve devlet tarafından teşvik edildiği ya da satışına göz yumulduğu yönünde yaygın bir kanı var. Gülensu örneğindeyse mahallenin huzurunu kaçırarak mahalleliyi rahatsız etmek ve buradaki sosyal yapıyı dağıtmak istedikleri düşüncesiyle karşılaşıyoruz.

Tekrar etmek gerekirse, Alevi mahallelerinde polis temel çatışma ve gerilim alanını oluşturuyor. Diğer kimliklerle somut bir gerilimden bahsedilmiyor. Aslında retorik düzeydeki karşıtlık, Sünni kesimle bir gerilimi akla getiriyor. Oysa görüşmelerde, aktarıldığı üzere, mahalledeki gündelik yaşamda bu tür gerilimler ya da çatışmalar gerçekleşmiyor. Aksine Sünni kesimlerle etkileşimin arttığı, güncel meseleleri, Müslümanlığı aralarında konuştukları, tartışabildikleri, cemlere katılmak isteyen dindar Sünniler olduğu ifade ediliyor. Oysa Sultanbeyli mahallelerinde dindarlara yakın yaşanıyor olması bu tür bir çatışma olasılığını düşündürüyor. Yukarıda bahsettiğimiz, Alevilere yönelik sembolik düzeyde işleyen ayrımcılıklar elbette buralarda da var. Fakat bunun yanında etkileşim, arkadaşlıklar, temaslar da az değil. Sultanbeyli mahallelerindeki güncel bir gelişmeyle yükselen IŞİD kaygısı. Mahallelerde katı dindar ailelerin yaşaması, görünüm, kılık kıyafet itibarıyla Alevilere IŞİD'i çağrıştıran kişilerin bulunması, dindarlara, İslamcılara duyulan önyargıları yeniden kuvvetlendirmiş görünüyor. IŞİD'in yakınlardaki ormanlarda eğitimler, talimler yaptığı, mahallede birçok IŞİD'linin yaşadığı düşünülüyor. Dolayısıyla "bizi kesecekler" kaygısı, Aleviler için IŞİD görünümünde yeniden güncellenmiş görünüyor. Bunun bir sonucu da dindarlara duyulan önyargının ve stereotipleştirmenin artması oluyor. Ancak henüz somut bir karşılıklı gerilim ortamı oluşmuş değil.

Mahallelerde zaman zaman sol gruplar arasında gerilimler olduğu ifade ediliyor. Yakın zamanda bu gerilimlerin en somut örneği PKK'lı gençlerle Halk Cephesi arasında yaşanmış. Selahattin Demirtaş'ın cumhurbaşkanı adaylığı sırasında Kağıthane'deki Nurtepe Mahallesi'nde Halk Cephesi gençlerinin HDP'lilerin stant açmasına karşı çıkmasıyla başlayan, şiddetli kavgalara dönüşen ve bir "masumun" faili meçhul bir cinayete²⁰ kurban gitmesine neden olan gerilim, Kürtlerin yaşadığı ve Halk Cephesi'nin görece güçlü olduğu başka mahallelere de sıçramış. Sarıgazi de bu gerilimden payını almış. Söz konusu gerilim şu anda durulmuş görünüyor. Ancak devrimci yapıların birbiriyle iyi ilişkiler içinde olduğu, etkin bir diyalog içinde olduğu da söylenemez.

Yukarıda söz ettiğimiz, Alevi kimliğini şekillendiren kaygı psikolojisi, kaygıya neden olan tarihsel izlerin canlı olması ve güncel gelişmelerin tarihsel hafızayı canlandırması, masumların öldürülmesi, polis baskısı ve polislerin Alevileri, mahalleyi sevmediğine, yok etmeye çalıştığına dair duyulan inanç ve mahallenin sorunları için devrimci fedakarlık, devrimcilere karşı sempatiyi besleyen temel unsurlar. Mahallenin tarihsel geçmişi, içinde oturan evlerin edinilmesinde devrimcilerin katkısı, ailelerdeki devrimci akrabalar gençlerin gözünde devrimciliği sempatik kılan diğer unsurlar. Dolayısıyla mahalledeki her gencin devrimciliğe ilgisi var, ancak çok azı aktif olarak devrimci gruplara katılıyor. Kişisel temas oldukça önemli. Gruplar, tanıdıklar, arkadaşlık ilişkileri ve kültür sanat faaliyetleri başta olmak üzere etkinlikler aracılığıyla gençlerle temas kuruyor. Ancak oldukça sınırlı bir kesime erişebiliyor. Gruplar kendiliğinden bir cazibe merkezi olamıyor. Konforlu bir yaşam sunamıyorlar, onları tercih etmek aşırı fedakarlık ve ağır bedeller gerektiriyor. Karşılığında elde edilen başarı az, umutlar zayıf. Gençlerin büyük çoğunluğunun dışarıyla teması ve etkileşimi yüksek, bu yüzden belli sınırlarda bir yapıya ikna olmaları zorlaşıyor. Cemevi faaliyetleri de önemli bir alternatif. Cemevleri inançsal boyutla birlikte kültürel ve sanatsal etkinlikler için de alternatif, görece güvenli bir alan sunuyor. Dolayısıyla devrimci yapıların ulaşması için geriye Aleviliğin inançsal veçhesini görece önemsiz bulan, hatta yer yer küçümseyen bir küme kalıyor. Oysa Aleviliğin inançsal boyutu Aleviler için gün geçtikçe daha önemli ve yadsınması zor bir unsur haline geliyor. İnançsal boyuta değer vermeyen veya daha az değer vererek devrimci gruplara yönelenlerin karşısındaki temel engellerden biri aileler.

Ailelerin eski devrimci üyeleri devrimciliğe sempatiyi artırıyor olsa da gençlerin devrimci gruplara katılmasının önündeki en büyük sınırlamalar yine ailelerden geliyor. Ailelerin bedel ödemek istememesi, aile ekonomisinde gençlerin çalışmasının da bir yeri olması aileleri, gençleri devrimcilerden uzak tutmak konusunda aktif kılıyor.

Devrimci grupların eylemleri dışında, Alevileri temsil eden, "laiklik" ya da "demokrasi" eksenli kitlesel mitinglere katılım Alevi gençler arasında oldukça yaygın. Bu tür eylemler Alevi gençler için neredeyse Aleviliklerini bir ibadet gibi deneyimledikleri etkinlikler oluyor. Mitinge gitmek, mahalleden çıkmak, sosyalleşmek, kültür-sanat faaliyetine katılmak (mitingler genellikle şiirler, konserler, tiyatro gösterileri, halaylar vb. unsurları da barındırıyor) gibi anlamları da içeriyor. Gezi eylemleri de Alevi gençler arasında meşru ve masum eylemler olarak yaygın biçimde benimsenmiş. Gezi eylemlerine bizzat katılmamış olanlar bile Gezi'yi müspet bir biçimde

---

²⁰ İbrahim Öksüz adlı 14-15 yaşlarında bir genç, aktarılanlara göre her iki gruba da dahil olmadığı halde çatışma ortamından geçerken arada kalarak ölmüştür.

anıyor. Alevi gençler arasında "masumların" ölümleri karşısında duygusal tepkinin yaygın oluşuna benzer şekilde, Gezi'nin de masum bir talep karşısındaki şiddetli müdahaleye verilen haklı tepkiden kaynaklandığı yönünde bir algı var. O dönemde AK Parti'nin gündelik yaşama dair kısıtlayıcı uygulamalarının giderek şiddetlendiği yönündeki yargıları da Alevilerin kaygı ağırlıklı ruh hallerinin temelindeki "bizi yok etmeye çalışıyorlar," "yaşam alanı bırakmayacaklar" görüşlerini desteklemiş ve bu durum Gezi eylemlerine yüksek katılım gösterilmesinin önemli nedenlerinden biri olmuş. Gezi eylemlerine katılmış olsun olmasın, Alevi gençlerinin büyük çoğunluğunun gözünde Gezi direnişi masum, meşru ve haklı bir eylem olarak yer etmiş.

Bunun yanında, daha sosyalist gençler için Gezi uzun yıllar önce kaybolan umudun, ütopyanın yeni ve bizzat tanık oldukları mitine dönüşmüş. Sonrasında aynı gençlerden bazıları için Rojava da ikinci bir mit oluşturarak özellikle Kürt siyasetiyle yakınlaşan sosyalist yapılar için hem simgesel hem de somut bir mücadele alanı oluşturmuş. Gezi ve/veya Rojava, devrimci gençler için emeklerinin boşa kürek çekmek anlamına gelmediğini gösteren, ödedikleri, ödeyecekleri bedellerin bir anlamı olduğu yönündeki umudu temsil etmeye başlamış. Hatta gruptan birinde, özellikle Rojava'ya devrimci arkadaşları gitmiş olan gençler için dağa çıkmak, gerilla olmak romantik bir gelecek özlemi olarak beliriyor.

Yaşları ilerledikçe, evlilik, çalışma hayatına giriş gibi geçişler gerçekleştikçe gençlerin kimlik yönelimlerinde ve/veya bu yönelimlerin gereği olan etkinliklere katılımında farklılaşmalar oluyor. Özellikle devrimci gruplara katılımı düzenli bir çalışma hayatı bir arada yürümüyor. Bu gençler, daha ziyade yarı zamanlı geçici işlerde çalışıyorlar. Devrimci faaliyetleri için genellikle çocuklarına tepkili olan aileler de geçim sorunları nedeniyle çocuklarının devrimci siyasi oluşumlardan uzak durmasını istiyorlar. Evlilik ve aile kurmak genellikle aktif siyasetten kopuşun başlangıcı oluyor. Bu yüzden devrimci yapılarda aktif olanlar genellikle oldukça genç bir nüfustan oluşuyor.

Sonuç

Alevi gençler kimliğini arıyor. Kendini tanımlamak, kimliği hakkında içerden ve dışarıdan gelen sorulara yanıt verebilmek istiyor. Alevilerin yoğun olarak yaşadığı, sosyo-ekonomik düzeyi düşük yurttaşların oturduğu mahallelerdeki Alevi gençlere odaklandığımız bu çalışmanın konusu gençlerin politik hareketlilikleriydi. Yaptığımız görüşmeler ve gözlemler gösterdi ki, Alevi gençlerin kimlik arayışı, bizatihi politikleşmelerini de gerektiriyor. Gençler, Alevi kimliğini kültürel ve/veya inanç unsurlarına dayandırmaktan ziyade politik bir içerik üzerine inşa ediyor.

Araştırmaya konu olan Gülsuyu/Gülensu, Sarıgazi/İnönü, Sultanbeyli/Yavuz Sultan Selim ve Ahmet Yesevi gibi mahalleler Aleviler için bir konfor alanı; benzer şartlarda başka yerlerde değil burada yaşamayı tercih ediyorlar. Bu tercihi ekonomik nedenlerle açıklamak mümkün fakat içe kapanmayı sürdürme hali Aleviler için kentleşme sürecinde ayrımcılıkla mücadele refleksi olarak da görülebilir. Öte yandan mahalleler de dönüşüyor. Karışık nüfuslu yaşam artmış ya da artmaya başlamış. Gençler mahallelerde değil, mahalle dışında sosyalleşiyor. Kentsel dönüşüm ve apartmanlaşma sosyal yapıyı değiştiriyor. Refah ve eğitim arttıkça mahalleden kaçılıyor.

Hem mahallelerdeki dönüşümün hem de Alevi uyanışının sonucunda, Alevilik uzun yıllardır dışarıya açılıyor. Fakat dışarıya açıldıkça kimlik tutunumu zayıflıyor, krize giriyor. Esasında kapanma ve gizlenme Aleviliğin kurucu temellerindedir zira Aleviliğe yönelik saldırıların yoğun olduğu ve Sünnilerin hep Alevileri yok etmeye, asimile etmeye çalıştığı inancı Aleviler arasında oldukça kuvvetli. Uzak ve yakın tarihlerde Alevileri hedef alan birçok olay, saldırı bu duyguyu tetikledi ve pekiştirdi. Yaşamsal tehdit ve asimilasyon temelli bu kaygı günümüzde de hala çok güçlü. Hatta bu kaygıyı besleyen, güçlendiren bazı yeni gelişmeler var. Özellikle Suruç ve Ankara saldırıları, Gezi eylemlerinde ölenlerin hemen hemen hepsinin Alevi olması, Alevilerin kaygısını yeniden alevlendirmiş durumda. Suriye meselesi ve IŞİD'in Türkiye'de de varlığının artması, görünür hale gelmesi Alevilerin yaşamsal tehdit algısını güncellemelerine neden oluyor. Halihazırda hoşnut olmadıkları, onlar için Sünni baskı anlamına gelen ve uzun yıllardır devam eden AK parti iktidarı da bu kaygıyı perçinliyor zira karşılarında bir yandan gündelik yaşamlarına müdahale eden, kısıtlayan, bir yandan da asimilasyon ve yok etme girişimlerini besleyen bir iktidar olduğunu düşünüyorlar.

Görece güvenli bir kırsal yaşam ortamında, daha ziyade inanç eksenli temeller üzerinden deneyimlenen Alevilik kentlerde farklılaşırken, gençler politik bir eksende kimliklerini bulmaya çalıştı. Bu politikleşme üç dinamiği ortaya çıkardı. Bunlardan ilki, yukarıda tarif edilen kaygı hali. Ötekiyle temasın somutlaştığı kent yaşamında gençler güçlü bir tehdit algısını hissederek var oldular: "zarar göreceğiz," "bizi kesecekler," "bizi yok edecekler." Tehdidin geldiği adres Sünni dindarlık, ortak düşmanlar da AK Parti ve polis, yer yer de radikal İslamcılar ve güncel olarak

da İŞİD'di. Aleviliği tanımlamaya çalışan gençlerin ortak vurgusu "mağduriyet" ve "ezilmişlik" oldu. Üstelik maruz kaldıkları bütün zalimliklerin, Alevilerin "masumiyetine" rağmen, barışçıl olmalarına, şiddete başvurmamalarına rağmen başlarına geldiğini düşünüyorlar. Birçok "masum ölüm" Alevi gençlerin politik hareketliliğini tetikliyor. Kaygı ve haksızlığa uğramışlık, Alevi gençliğinin politik hareketliliğini belirleyen önemli bir unsur.

Alevi gençlerin politikleşmesinde ikinci önemli etken "Alevi Uyanışı"ydı. Aleviler 1990'lı yıllardan beri, özellikle de 2 Temmuz'dan bu yana gizli Alevilik kimliğini açık ettiler ve hak mücadelesi vermeye çalıştılar. Kentlerde büyüyen gençler için Alevilik bizatihi bu hak mücadelesinin kendisine dönüştü. Gençler için cemevini savunmak, cemevinde ibadet etmekten daha önemliydi. Mitingler birer protesto aracı olduğu kadar, sosyalleşme ve kültürel etkinlik biçimi de oldu. Alevi gençler, Aleviliği "belki de hiçbir zaman verilmeyecek olan var olma hakları için mücadele" ve "asimilasyona direnme" olarak tanıdılar.

Diğerlerine göre daha zayıf da olsa ihmal edilemeyecek üçüncü bir etken de Alevilerin yoğun olarak yaşadığı mahallelerde devrimci/sosyalist yapıların faaliyet göstermesi ve mahalleleri politize etmesiydi. Duvar yazılarına ve polisle çatışmasına somut olarak tanıklık ettikleri devrimci grupların mahallenin kuruluşunda ve sağcılara karşı mahalleleri, Alevileri korumakta payı olduğunu öğrenen gençler, yoğun bir katılım göstermeseler de devrimci/sosyalist yapılara sempati besliyorlar. Bu sempati de gençlerin politik hareketliliğine yön veren unsurlardan bir diğeri. Sonuçta, Alevi gençler birçok açıdan politik hareketliliğe yatkınlar.

Öte yandan Alevi gençlerin en büyük sorununun/ihtiyacının Alevi kimliğini tanımlamak, kendilerini tarif edebilmek olduğu anlaşılıyor. Alevilik sahiplenilen, sevilen bir kimlik onlar için. Fakat ne olduğu, nasıl yaşanması gerektiği net değil. "Bir inanç sistemi ve/veya din olarak mı görmek lazım, yoksa bir kültür, felsefe olarak mı?," "İslam'ın içinde İslami bir unsur olarak mı yoksa İslam dışı bir inanç sistemi olarak mı görmeli?," "Sol hareketle, Kemalizm'le ilişkisini nasıl tanımlamak gerekir?" gibi sorular kimlik tarifinde gençlerin önünde duran zor sorular. Alevilik nedir sorusu karşısında gençlerin verdiği yanıtlarda bu yüzden pozitif değil, negatif tanımlar ağırlıklı: "Biz gerici yobaz değiliz, namaz kılmayız." Pozitif unsur tarihsel anlatıyla ilgili: "Ezilmişiz, ezilmişten yanayız." Yukarıda saydığımız üç unsurun (kaygı, kimlik arayışı ve solla etkileşim) belirlediği iklimde Alevi gençler Aleviliği sahipleniyorlar fakat bu sahiplenme doğrudan ve yalnızca inanç eksenli değil. Hal böyleyken kimlik arayışında Alevi gençler için üç yol öne çıkıyor:

1. İnançlı bir Alevi olmak ve Aleviliğin inanç yönüne ağırlık vermek,
2. Aleviliği kültürel olarak yaşamak, Aleviliğe sahip çıkmak, inançsal öğelerle ilgilenmemek ya da sembolik olarak ilgilenmek,
3. Aktif siyaset yapmak, bu çerçevede Aleviliğinin altını çizmek.

Alevi gençlerin bu üç seçenek arasında daha ziyade ikinci seçeneği tercih ettikleri söylenebilir. Ancak inançsal öğelere duyulan ilgi giderek artıyor. Özellikle daha küçük yaşta gençlerde bu eğilim kuvvetleniyor. Aktif siyaset, geçmişte tamamen Alevilik dışı bir yoldu. Günümüzde Alevilikle beslenen bir hal aldı ve yelpazesi de geniş. Aktif siyasete giren gençlerin küçük bir kısmını devrimci/sosyalist gruplar oluşturuyor. Aktif siyaset, toplamda da daha az sayıda gencin tercih ettiği fakat hem görünürlüğü hem de sonuçları daha belirgin bir yol. Öte yandan diğer iki kategorinin araçları geliştikçe, etkinliği arttıkça aktif siyaset de daha az tercih edilen bir yola dönüşüyor.

Alevi gençler arasında inançsal öğeler, kimlik arayışını besleyen öğeler olarak güçleniyor. Ancak Alevi gençler güçlü bir mağduriyet algısı içinde ve kaygı psikolojisi altında Aleviliği bir mücadele alanı olarak deneyimlerken, politikleşme onlar için kimlik arayışının hem ifadesi hem de bir sonucu oluyor.

Alevi gençler Aleviliğin inançsal ve kültürel veçheleri konusunda kendilerini gerçekleştiremedikleri zaman, varlıklarını tehdit eden kaygılar yüksek olduğu sürece Aleviliği daha çok politik bir kimlik olarak deneyimliyorlar.

Alevi gençlerin Aleviliği inançsal ve kültürel yönleriyle diledikleri gibi deneyimleyebilmeleri için, aşırı politikleşmelerine (overpolitization) de neden olan kaygı psikolojisini değiştirmek birincil koşul gibi görünüyor. Genelde Alevilerin özelde de Alevi gençlerin, Alevilerin yaşam tehdidi altında olmadığına dair bir güven ortamı geliştirilmesine gereksinimi var. Alevilerin bundan sonra Alevileri hedefleyen saldırıların yaşanmayacağına, "masum" Alevi ölümleri olmayacağına dair bir inanç taşımaları gerekiyor.

Söz konusu kaygı psikolojinin değişmesi için, ikinci olarak Alevilerin algısındaki Sünni asimilasyon tehdidinde dair işaretlerin zayıflatılması gerekiyor. Alevi yurttaşları rencide eden mahalle, park, köprü vb. adlandırmalarından vazgeçilmesi, cemevi ve din dersleriyle ilgili talepler başta olmak üzere temel taleplerin karşılanması, Alevilere yönelik hakaretlerle mücadele edilmesi, bu asimilasyon kaygısını zayıflatacak temel önlemlerin bir bölümünü oluşturuyor.

Kaygı psikolojisinin değişmesi için bir diğer koşul da toplumda Aleviliğin ve Alevilerin normalleşmesinden geçiyor. Çoğunluğun, tanıdığı, sevdiği bir kişinin Alevi olduğunu öğrenince şaşkınlık yaşayacak kadar Alevilere uzak olması, Alevilerin ezilmişlik ve mağduriyet duygularını perçinliyor. Toplumun Alevileri oldukları gibi tanıması ve değiştirilmesi gereken özneler olarak değil, kültürel çeşitliliğin unsurları olarak görmesine ihtiyaç duyuluyor. Bu da Aleviliğin daha görünür olmasına, Alevilerle temasın, diyalogun, karşılaşmaların artmasına bağlı. Buna simetrik olarak Alevi gençlerin de toplumun diğer kesimleriyle, özellikle de mütedeyyin Sünni yurttaşlarla daha fazla karşılaşması, temas etmesi gerekiyor. Bir tür tepki olarak gelişen ve güçlenen İslamofobi'yle mücadele edilebilmesi için, İslamofobi karşıtı Alevi ve Sünni kanaat önderleri ve STK'ların birlikte ortak çalışmalar yapması gerekiyor.

Normalleşmenin önemli bir aşaması da Alevilerin inançlarını, ibadetlerini istedikleri gibi yaşayabilir hale gelmelerinden geçiyor. Fakat Aleviler için Aleviliğin inanç boyutu kültürel öğelerden bağımsız değil. Hatta Aleviliğin bu iki veçhesini organik bir ilişki içerisinde değerlendiriyorlar. Bundan ötürü kültürel olarak kendilerini gerçekleştirdikçe Aleviliklerini daha yoğun yaşıyorlar. Cemevleri ibadethane olduğu kadar kültür evleri olarak da görülüyor. Dolayısıyla cemevlerinin bir inanç sisteminin ibadethanesi olmanın yanında kültürel öğeleri ve hizmetleriyle de güçlenmesi Alevi gençlerin önemli bir ihtiyacına yanıt verecek gibi görünüyor. Halihazırda saz, semah, türkü etkinlikleri, kursları bu ihtiyaca cevap vermek için gerçekleştiriliyor. Ancak kültür alanında daha kurumsal ve kapsayıcı girişimlere ve çalışmalara ihtiyaç var.

Alevi gençlerin kimlik inşa sürecinde etkili olan bir diğer kaygı unsuru da azınlık olma hissi. Bir azınlık topluluğu oldukları halde Aleviler genel olarak azınlık kavramından uzak dururlar. Azınlık olarak tanımlandıklarında kendilerini daha da dışlanmış görürler, oysa onlar kendilerini ülkenin asli unsurlarından biri olarak tanımlarlar. Ancak bu kendilerini mağdur ve ezilmiş bir topluluk

olarak görmelerini engellemez zira hem ekonomik alanda hem siyasette hem de bürokraside zayıf biçimde temsil edilirler.

Bütün bu kaygı unsurları karşısında Alevilerin umuda ihtiyacı var. Bu umudu her türlü çekince ve eleştirilerine karşın çoğunlukla CHP’de buluyorlar. Selahattin Demirtaş’ın Aleviliğe pozitif yaklaşımları sayesinde bir kısım genç için HDP de 7 Haziran öncesinde bu misyonu kısmen yerine getirdi. Alevi gençler için diğer bir umut simgesi de Gezi eylemleri oldu. Gezi eylemleri Alevi gençler için kaygılarından bir kurtuluş ütopyası halini aldı. Fakat bu umut da uzun soluklu olmadı ve etkisini giderek kaybetti, daha sınırlı bir kesim için değerini koruyabildi. Alevi gençlerin kaygı psikolojisini olumlu anlamda değiştirecek umutlu gelişmeler olması için, yukarıda bahsettiğimiz üzere Aleviliğin normalleşmesi gerekiyor. Bu normalleşmeye siyasi ve ekonomik düzeylerde güçlenmenin ve katılımın artmasının eşlik etmesi gerekiyor. Alevilerin CHP’ye verdiği çekinceli desteğin son yıllarda tekrar kuvvetlenmesinde bir Alevinin parti başkanlığına gelmiş olmasının etkisi olduğunu gözden kaçırmamalı. Bir Alevinin bu şekilde yükselmesi, Alevilerin kaygılarını azaltabilecek umudun güçlenmesine neden oluyor. Yüksek memuriyet kategorilerinde ya da siyasi mevkilerde daha fazla yer edinebilmeleri, daha görünür ve bilinir hale gelmeleri de bu umudu besleyecektir. Aynı şekilde özel sektör için de geçerli, hatta AK Parti bünyesindeki Alevileri kapsayıcı girişimler de Alevileri rahatlatıcı bir etken olacaktır. Alevi gençler arasında AK parti karşıtlığının bu kadar kuvvetli olmasının somut nedenlerinden biri, Alevilerin AK partide yer bulamaması, önemli pozisyonlarda yer alamaması. Benzer şekilde devlet bürokrasisinde de Alevilerin varlığı sınırlı. Alevi yurttaşların hem siyasetin farklı yelpazelerinde hem de üst düzey bürokraside yer alabildiğini görmek, dışlanmışlık ve ezilmişlik hislerini besleyen olguları zayıflatacaktır.

Kaygıyı hafifletmenin diğer bir yolu ekonomik güçlenme. Aleviler yeni kentleşmiş bir nüfus olarak toplumun sosyo-ekonomik düzeyinin görece düşük bir kesimini meydana getiriyorlar. Alevi mahallelerinde yaşayan Aleviler için daha da geçerli bir durum bu. Dolayısıyla mahallelerdeki Alevilerin ekonomik olarak güçlendirilmeye ihtiyacı var. Bunun için bugüne kadar Alevilerin uyguladığı, öngördüğü ağırlıklı yöntem eğitim. Birçok Alevi STK’sı ya da cemevleri üniversiteye hazırlık kursları düzenliyor. Gerçekten de üniversite okuyan Alevilerin ailelerine bir refah artışı getirdiği doğru. Fakat bunun yanında alınabilecek başka tedbirler de olmalı. Üniversiteye gidemeyen gençler için meslek edindirme mekanizmaları geliştirilebilir. Aleviler arasında kadına önem verildiği söylemi kuvvetlidir. Bu yüzden genç kadınların çalışma yaşamına katılımını teşvik eden uygulamaların yüksek potansiyeli değerlendirilmeli.

Son olarak, Alevilerin farklılıklarını da koruyarak inançlarını yeniden keşfetmeye ve inşa etmeye ihtiyaçları var. Mevcut durum Alevileri tatmin etmiyor ancak bu, Aleviliğin inanç boyutuna uzak durmalarından kaynaklanmıyor. İnanç sistemlerini geliştirecek kanallara, araçlara, kurumlara ihtiyaç duyuyorlar.

EK 1. ALEVİ GENÇLİK SAHASI GÖRÜŞMECİ PROFİLLERİ

MAHALLE	YAŞ	CİNSİYET	EĞİTİM	İŞ/MESLEK	AİLESİNİN/ KENDİSİNİN GÖÇ ETTİĞİ ŞEHİR
GÜLENSU	19	Erkek	Ortaokul	Fabrika Çalışanı	Erzincan
GÜLENSU	16	Erkek	Lise (devam)	Öğrenci	Sivas
GÜLENSU	17	Erkek	Lise (devam)	Öğrenci	Tunceli
GÜLENSU	22	Kadın	Lisans	Memur	Erzincan
GÜLENSU	29	Kadın	Lisans	Muhasebeci	Sivas
GÜLENSU	17	Kadın	Lise (devam)	Öğrenci	Erzincan
GÜLENSU	16	Kadın	Lise (devam)	Öğrenci	Sivas
GÜLENSU	18	Kadın	Lise (devam)	Öğrenci - Tezgahtar	Tokat
GÜLENSU	18	Kadın	Lisans (devam)	Öğrenci	Sivas
GÜLENSU	17	Erkek	Açık Lise (devam)	Öğrenci - Çay Ocağı İşletmecisi	Tokat
GÜLENSU	32	Erkek	Lise	İnternet Kafe İşletmecisi	Sivas
GÜLENSU	27	Erkek	Lise	Belediyede Görevli	Sivas
GÜLENSU	17	Kadın	Lise (devam)	Öğrenci	Sivas
SARIGAZİ	24	Erkek	Lisans	Makine Mühendisi	Tokat
SARIGAZİ	16	Kadın	Lise (devam)	Öğrenci	Erzincan
SARIGAZİ	31	Erkek	Lisans	Muhasebeci	Erzincan
SARIGAZİ	20	Erkek	Lisans (devam)	Öğrenci	Erzincan
SARIGAZİ	27	Erkek	Lisans	Sigorta Şirketi Çalışanı	Elazığ
SARIGAZİ	26	Erkek	Lise	Ücretli Çalışan	Tokat
SARIGAZİ	17	Kadın	Lise (devam)	Öğrenci	Sivas
SARIGAZİ	29	Erkek	Lise	Reklam Şirketi Çalışanı	Tunceli
SARIGAZİ	16	Erkek	Ortaokul	İşçi	Sivas
SARIGAZİ	19	Erkek	Lise	Tiyatrocu, Konservatuara hazırlanıyor	Kahramanmaraş
SARIGAZİ	25	Erkek	Üniversite	Serbest Meslek	Kahramanmaraş
SARIGAZİ	22	Kadın	Açıköğretim (devam)	Öğrenci - Hastane Görevlisi	Erzincan
SARIGAZİ	24	Erkek	Ortaokul	Fabrikada İşçi	Malatya
SULTANBEYLİ	16	Kadın	Lise (devam)	Öğrenci	Ardahan

SULTANBEYLİ	24	Erkek	Açıköğretim (devam)	Öğrenci	Erzincan
SULTANBEYLİ	35	Erkek	İlkokul	Fabrikada İşçi	Tokat
SULTANBEYLİ	18	Erkek	Lise	Fabrikada Makine Operatörü	Erzurum
SULTANBEYLİ	28	Erkek	Lise	Serbest Meslek	Kahramanmaraş
SULTANBEYLİ	30	Erkek	Ortaokul	Şirkette İşçi	Bingöl
SULTANBEYLİ	32	Erkek	İlkokul	Marangoz, Kendi atölyesinde	Sivas
SULTANBEYLİ	24	Erkek	Lise	Kafe Servis Görevlisi	Erzurum
SULTANBEYLİ	15	Kadın	Lise (devam)	Öğrenci	Tunceli
SULTANBEYLİ	28	Erkek	Açıköğretim (devam)	İşçi	Sivas
SULTANBEYLİ	25	Erkek	Üniversite	Öğretmen (Atanmamış, dershanede çalışıyor)	Sivas
SULTANBEYLİ	20	Erkek	Üniversite	Öğrenci	Tokat

The logo for PODEM, featuring the word "PODEM" in a bold, sans-serif font. The letter "O" is stylized with a white circle inside it. The logo is set against a dark orange background.

PODEM

Kamusal Politika ve Demokrasi Çalışmaları
Public Policy and Democracy Studies

ISBN 978-605-66456-3-1

Kore Şehitleri Cad. No: 38/3
Zincirlikuyu, 34394, İstanbul
T +90 212 217 75 65-66
F +90 212 347 18 86
E info@podem.org.tr
www.podem.org.tr